

Univerzita Karlova v Praze

Husitská teologická fakulta

Bakalářská práce

Univerzita Karlova v Praze

Husitská teologická fakulta

Bakalářská práce

Dějiny Templářů

The History of The Knight Tempers

Vedoucí práce:
ThDr., Kamila Veverková, ThD.

Autor:
Jakub Hromas

2010

Rád bych poděkoval všem, kteří mě podpořili či zapůjčili literaturu potřebnou k napsání této bakalářské práce. Zejména děkuji mé vedoucí ThDr., Kamile Veverkové, ThD., s níž jsem mohl podrobně prokonzultovat náplň práce.

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci s názvem Dějiny Templářů napsal samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze dne 8.4.10

JakubHromas

Anotace

Řád Chudých rytířů Krista a Šalamounova chrámu byl založen francouzským rytířem Hugem z Paynsu spolu s dalšími osmi rytíři roku 1119 nebo 1120. Řád byl papežem oficiálně schválen na koncilu v Troyes roku 1129, kdy byla schválena i řehole řádu sepsaná svatým Bernardem. Řehole stanovovala čistotu, chudobu, věrnost Bohu, poslušnost, boj proti nevěřícím a ochranu poutníků cestujících Svatou zemí. V průběhu let řád nabíral na síle a jeho hlavní poslání se změnilo na ochranu křesťanských států v Zámorí. Když Frankové ztratili roku 1291 Akkon, ústřední sídlo řádu bylo přeloženo na Kypr a nakonec do Francie. Téměř dvousetletá historie řádu Chudých rytířů Krista a Šalamounova chrámu končí rokem 1312, kdy byl řád zrušen papežskou bulou Vox in excelso.

Anotace

Order of the Poor Knights of Christ and the Temple of Solomon was founded by French knight Hugh of Payens along with eight other knights in 1119 or 1120. The Order was officially approved by the Pope at the Council of Troyes in 1129 when the Rule of Procedure drawn by Saint Bernard was also approved. Rule stipulated purity, poverty, loyalty to God, obedience, the fight against the unbelievers and the protection of pilgrims travelling through the Holy Land. Over the years, The Order was getting stronger and its main mission was changed to protect the Christian countries overseas. When Franks lost Akkon in 1291, the central office of The Order was transferred to Cyprus and then to France. Almost bicentenary history of the Poor Knights of Christ and the Temple of Solomon ends in 1312 when the Order was abolished by papal bull Vox in excelso.

Klíčová slova: Templáři, Zámorí, křížové výpravy, rytíři, bankovníctví, Frankové, Evropa

Keywords: The Templars, overseas, crusade, knights, banking, Frank, Europe

Obsah

ÚVOD	6
1. UDÁLOSTI PŘEDCHÁZEJÍCÍ ZALOŽENÍ ŘÁDU	7
1.1 SPRAVEDLIVÁ VÁLKA A SVATÁ VÁLKA	9
2. ZALOŽENÍ ŘÁDU	10
2.1 SVATÝ BERNARD Z CLAIRVAUX A TEMPLÁŘSKÝ ŘÁD	13
3. ŘEHOLE ŘÁDU	16
4. TEMPLÁŘSKÝ ŘÁD JEHO OBCHODNÍ AKTIVITY A SYMBOLY	23
4.1 TEMPLÁŘSKÁ SÍDLA	24
4.2 SYMBOLY ŘÁDU	25
5. VZESTUP TEMPLÁŘSKÉHO ŘÁDU NA VÝCHODĚ	27
PROTO BYLI OCHOTNI UZAVÍRAT SPOJENECTVÍ I S LATINSKÝMI STÁTY PROTI ISLÁMSKÝM PROTIVNÍKŮM	28
5.1 PAPEŽSKÉ BULY	29
6. DRUHÉ KŘÍŽOVÉ TAŽENÍ	30
7. SALADINŮV NÁSTUP	35
7.1 HROZBA PRO ZÁMOŘÍ	37
7.2 FRANSKÉ SPORY	39
7.3 MOCENSKÉ ZMĚNY	40
7.4 ROHY HATTINU	41
8. TŘETÍ A ČTVRTÁ KŘÍŽOVÁ VÝPRAVA	44
9. PÁTÁ A ŠESTÁ KŘÍŽOVÁ VÝPRAVA	47
9.1 ŠESTÁ KŘÍŽOVÁ VÝPRAVA	49
9.2 BITVA U LA FORBIE	51
10. SEDMÁ A OSMÁ KŘÍŽOVÁ VÝPRAVA	52
10.1 MAMLÚKOVÉ	53
11. PÁD AKKONU A POSLEDNÍ ROKY TEMPLÁŘŮ	55
11.1 ÚTOK PROTI ŘÁDU	57
11.2 TEMPLÁŘI ZA PANOVÁNÍ FILIPA IV. SLIČNÉHO	58
12. PROCES S TEMPLÁŘI	59
12.1 KONCIL VE VIENNE	61
13. OSTATNÍ DUCHOVNÍ RYTÍŘSKÉ ŘÁDY	63
13.1 ŘÁD MALTÉZSKÝCH RYTÍŘŮ	63
13.2 ŘÁD NĚMECKÝCH RYTÍŘŮ	64
ZÁVĚR	66
SUMMARY	68
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	70
PŘÍLOHY	72

Úvod

Tématem bakalářské práce jsou dějiny řádu Chudých rytířů Krista a Šalamounova chrámu (*Pauperes commitiones Christi templique Salomonoci*), který je znám také pod názvem Templářský řád. Dějiny Templářského řádu jsou popsány v řadě odborných a populárně-vědeckých publikací¹, některé z nich byly přeloženy do českého jazyka. Studium tématu v českém jazyce je poněkud obtížné, protože existuje v českém překladu jen velmi málo kvalitní odborné literatury zabývající se templáři². Většina odborné literatury je v němčině či v angličtině³. Základním odborným zdrojem pro mou práci byl německý překlad knihy Alaina Demurgera *Die Templer: Aufstieg und Untergang 1120-1314*⁴, který ve svém díle osvětluje nové poznatky o historii templářů. Ve své práci bych se chtěl pokusit shrnout mně dostupná, známá fakta o tomto náboženském řádu mnichů-válečníků.

Řád templářských rytířů, někdy také nazývaný Chudých spolubojovníků Ježíše Krista, založil francouzský rytíř Huguens de Payns spolu s osmi dalšími rytíři pravděpodobně roku 1119, i když se také někdy uvádí rok 1120⁵. Jeho úkolem bylo zajišťovat bezpečnost křesťanských poutníků, kteří cestovali Svatou zemí a také chránit nově vzniklé křesťanské státy v Zámorí před nepřáteli kříže. Patronem řádu byl opat cisterciáckého kláštera v Clairvaux sv. Bernard, který pro nově vzniklý řád vypracoval první řeholi, obsahující sedmdesát dva článků, jež byla uznána roku 1129. Téměř dvoustletá historie řádu skončila rokem 1312, kdy byl zrušen bulou papeže Klementa V. *Vox in excelso*.

Ve vlastním textu bakalářské práce sleduji jednotlivé etapy historie řádu, srovnání s ostatními rytířskými řády a celkový dobový přínos řádu. Text je doplněn obrazovou přílohou.

¹ BERRY, S., *Templářské dědictví*, Domino, 2006. ISBN 80-7303-307-0; KHOURY, R., *Poslední templář*, Domino, 2006. ISBN 80-7303-297-X; WHYTE, J., *Chrámová hora*, Domino, 2007. ISBN 978-80-7330-342-2.

² BARBER, M., *Noví rytíři. Dějiny templářského řádu*. Praha: Argo, 2006; ČERNÝ, V.: *Templáři, křižáci a kacíři ve starých francouzských kronikách*. Praha: Academia, 2009. 420 s. ISBN 978-80-200-1705-5; READ, P., P.: *Templáři*. Praha: BB art. 2001. 334 s. ISBN 80-7257-406-X; WASSERMAN, J.: *Templáři a Asasínové. Nemeští bojovníci*. BB art. 2004. 315 s. ISBN 80-7341-150-4.

³ NICHOLSON, H., *The Knights Templar: A New History*, Sutton Publishing, 2004. ISBN-13 978-0750938396; RUNCIMAN, S.: *A history of the Crusades Vol. I: The First Crusade and the Foundations of the Kingdom of Jerusalem*, Cambridge University Press, 1987. ISBN 052134770X; UPTON-WARD, J.: *Rule of the Templars The French Text of the Rule of the Order of the Knights Templar*, Boydell Press, 2008, ISBN-13 978-0851157016.

⁴ DEMURGER, A., *Die Templer: Aufstieg und Untergang 1120-1314*, Mnichov: C.H.Beck, 1991. ISBN 3-406-52367-6.

⁵ BARBER, M., *Noví rytíři. Dějiny templářského řádu*. Praha: Argo, 2006, str. 20.

1. Události předcházející založení řádu

Události předznamenávající založení řádu templářských rytířů a jemu podobných se daly do pohybu roku 1095, kdy byzantská říše stěží čelila drtivé expanzi seldžuckých Turků už deset let. Císař Alexios I. Komnenos (1048-1118) vyslal na Západ své zástupce s žádostí o pomoc, kterou měli přednést na synodě konající se v březnu 1095 v Piacenze. Poslové měli Západ upozornit na nebezpečí, které nevěřící představují. „*Nemylte se, svatí otcové, to nebezpečí nehrozí jen nám, křesťanům na Východě – ohrožuje celý Západ!.... Proto vyzýváme západní věřící, aby vstoupili do služeb byzantského císaře a pomohli Východu. Pomohou tím i sobě!*“⁶ Takto promluvili ke shromážděným císařští poslové. Papež Urban II., který nastoupil na papežský stolec 12.3.1088, exkomunikoval v Piacenze vzdoropapeže Wibertuse (Klement III.) a jeho stoupence. Odpověděl na žádost byzantského císaře vyhlášením koncilu v Clermontu v oblasti Auvergne, který se konal 27. listopadu téhož roku. Na koncilu papež pronesl velmi působivou řeč, v níž vyzval křesťany, aby se zbraní v ruce a Bohem v srdci vyrazili na pomoc svým bratrům a sestrám na Východě v boji proti nevěřícím a vyhnali ty pohanské psy z Jeruzaléma, od Božího hrobu.

Nadšené výkřiky „*Deus le volt*“, „*Bůh to chce*“ byly odpovědí na výzvu Urbana II. Jeho řeč byla od prvního do posledního slova nacvičena a je proto velmi pravděpodobné, že i následující dramatické gesto, učiněné biskupem z Le Puy si oba církevní hodnostáři předem připravili. Adhémar de Monteil, pozdější legát první křuciáty, padl před Urbanem II. na kolena a žádal, aby se i on směl vydat do Svaté války. Kolem papežského stolce byli rozmístěni biskupové rozdávající všem dobrovolníkům látkové kříže, které si našivali na ramena kabátů. Symbol látkového kříže nebyl jen připomenutím posvátného slibu, ale představoval i řadu výhod, které byly křížákům poskytnuty. Pokud dostali svému závazku, nemuseli platit daně, mohli odložit splácení všech dluhů. Opačně byl křížák vyobcován z církve. První výprava byla oficiálně vyhlášena, ale pohnutky, které k tomu vedly nebyly úplně čisté. Hlavním účelem křuciáty sice bylo pomoci křesťanským bratrům a sestrám na Východě a očistit Svatou zemi od nevěřících. Papež však sledoval i jiný cíl. První křížácké tažení začalo.

Křížácké vojsko dorazilo na přelomu roku 1096-1097 do Konstantinopole, kde křížáci složili do rukou císaře Alexie I. lenní přísahu a získali od něj plnou podporu pro své tažení.

⁶ Citováno podle: KOLÁČEK, Y. L., Křížové výpravy do Svaté země. History revue, roč. 7, 2008, str. 53.

Křižáci přepluli v dubnu roku 1097 Bospor a vstoupili do Anatólie. Turecký sultán se pokusil dvakrát křižáky porazit. Sultán Kilič Arslana, který roku 1096 rozdrtil účastníky lidové křižové výpravy vedené Petrem Poustevníkem (Petr Amienský), napadl křižácké vojsko u města Nikaje, ale byl poražen. Druhý pokus o odražení křesťanů nedaleko města Dorylaea, byl stejně neúčinný. Roku 1098 oslavovali účastníci křižové výpravy hned dvě velká vítězství. V únoru 1098 dobyli Edessu, kde Balduin z Boulogne založil první křižácký stát. O čtyři měsíce později, 3.6.1098, padla po ročním obléhání Antiochie, při jejímž obléhání zemřela sedmina křižácké armády hladem. Křižáci museli překonat mnohé obtíže, ale cíl jejich cesty byl nadosah. Na dlouhý pochod do Svatého města se vydali 13.1.1099. Město nebylo strategicky nijak významné, ale bylo velmi dobře opevněné a připravené na dlouhé obléhání. O přibližující se křižácké armádě věděl jeruzalémský místodržící Iftíchar ad-Daula. Ten křesťany žijící ve městě vyhnal. Židovští obyvatelé mohli ve městě zůstat. Jeruzalém byl oblehnut 7.6. a frontální útok na město byl zahájen v noci 13.7. O pouhé 2 dny později, 15.7. dopoledne, křižáci, poněkud nekřesťanským způsobem, město dobyli. Většina obyvatel Svatého města byla povražděna, bez ohledu na věk či pohlaví. Svědkem těchto krvavých událostí byl kaplan z Toulouse, Raimond z Aguilers, který je zaznamenal ve své kronice. Na Chrámové hoře se brodil po kotníky v krvi a krevní sraženině. „Ve všech ulicích a městských čtvrtích ležely na hromadách hlavy, nohy a ruce. Všichni nepokrytě šlapali po mrtvolách lidí i koní⁷.“ Raimond však věřil, že si muslimové svůj osud zasloužili. „Vskutku případný trest! Místo, jež tak dlouho trpělo rouháním proti Bohu, nyní zalila krev rouhačů.“ Jediní muslimové, kteří přežili, tuto krvavou lázeň byli fátimovský místodržící Iftíchar ad-Daula a jeho garda⁸. Je paradoxem, že při dobytí Jeruzaléma chalífem Umarem ibn al-Chattáb roku 638, obyvatelé nebyli muslimskými vojáky vražděni.

Dne 17.7. se sloužila děkovná mše za vítězství. Této mše se zúčastnili knížata, baroni, biskupové, kněží, vizionáři, válečníci. Naplnění křižáckého slibu, navrácení „Svatého města“ do rukou křesťanů se nedožil papež Urban II., který zemřel jen o 2 týdny dříve. Na nově dobytém území vznikly 4 nové státy, známé v západní Evropě pod francouzským výrazem „Outremer“ – Zámorí. Dobyté území si mezi sebe rozdělili velitelé čtyř armád, kteří se účastnili první křižácké výpravy. Edesské hrabství, jehož vládcem se stal Balduin z Boulogne, bylo prvním křižáckým státem. Na

⁷ READ, P. P., *Templáři*. Praha: BB art, 2001, str. 84.

⁸ *Ibid.*, str. 84.

severu leželo antiochijské knížectví, založené roku 1098 Jihoitalem Normanem Bohemundem z Tarentu. S Antiochií sousedilo Tripolské hrabství, dobyté Raimondem de Saint-Gilles, hrabětem z Toulouse. Na ochranu svatých míst bylo založeno roku 1099 Jeruzalémské království, jehož králem se měl stát lotrinský vévoda Godefroy z Bouillonu, který však titul krále odmítl. Godefroy věřil, že žádný člověk by neměl mít na své hlavě korunu ve městě, kde Kristus nesl korunu trnovou. Místo toho přijal titul „Ochránce Svatého hrobu“ (Advocatus Sancti Sepulchri). Stejný názor nesdílel Balduin I. Dostal se k moci po bratrově smrti, přijal královský titul a vytvořil pevnou monarchickou moc. Král Balduin I. si velmi dobře uvědomoval, že k zajištění bezpečnosti Jeruzaléma a všech Zámořských států je potřeba zajistit nové osídlení Orientu lidmi západně smýšlejícími. Poskytování půdy, nabídka levných obytných domů, snížení některých daní a cel. To byly výhody, které měly do Zámoří přilákat čerstvou krev.

1.1 Spravedlivá válka a Svatá válka

Původní křesťanská tradice odsuzovala každé násilí a každou válku. Podle křesťanské doktríny byla válka důsledkem dědičného hříchu. Vždy byla špatná a nepřípustná. V pozdějších letech došlo k zásadní změně této doktríny. Byl vytvořen pojem Spravedlivá válka. Je-li cílem válečného tažení získání slávy a bohatství, je válka nepřípustná. Je-li však cílem války ochránit právo, lze, za jistých podmínek, válečné tažení dovolit. Prvním, kdo se zabýval teorií Spravedlivé války (Ius ad bellum), byl jeden z nejvýznamnějších ranně křesťanských filozofů a teologů sv. Augustin. Systematičtěji definoval teorii o spravedlivé válce sv. Tomáš Akvinský⁹ ve svém díle „Suma theologická“, kde uvádí tři podmínky (conditio triplex) pro vyhlášení legitimní války. Jsou to: 1) vyhlášení zákonnou autoritou; 2) přiměřená spravedlivá příčina; 3) správný úmysl. Bernard z Clairvaux to vyjádřil takto¹⁰:

„...kdo usmrtí zlosyna, není vrah, nýbrž, mohu-li to tak říci, ničitel zla. Mstí Krista na těch, kteří páchají zlo, brání křesťany. Zemře-li sám, nezahyne, dojde svému cíli. Jím způsobená smrt je Kristu milá.“

⁹ Gerechter Krieg In *Wikipedia : the free encyclopedia* [online]. St. Petersburg (Florida) : Wikipedia Foundation, 8. Apr. 2005 , 23. Mär. 2010 [cit. 2010-04-06]. Dostupné z WWW: <http://de.wikipedia.org/wiki/Gerechter_Krieg>.

¹⁰ Citováno podle DEMURGER, A., *Die Templer: Aufstieg und Untergang 1120-1314 C.H.Beck, 1991.345-S.ISBN 3-406-52367-6.*

2. Založení řádu

„A je zde mnoho pramenů. Poutníci odpočívají v jejich blízkosti, ale ve velikém strachu, neboť je to opuštěné místo a poblíž je město Aškelon, z něhož vyrážejí Saracéni a zabíjejí poutníky ubírající se po těchto cestách. Rovněž je veliký strach vydávat se odtud vzhůru do kopců.“¹¹

Těmito slovy opat Daniel¹² popisuje svoje putování Svatou zemí v letech 1106-1107, se všemi nástrahami a nebezpečnostmi, která číhala na všechny poutníky a cestovatele putující převážně ze starobylého přístavního města Jaffa do blízkého Jeruzaléma a navštěvující svatá místa. Nejvíce křesťanů se vydávalo poutní cestou, jež vedla z Jeruzaléma do Jericha a dále k řece Jordánu. V nemilosrdné poušti se skrývali lupiči a saracénští nájezdníci, kteří přepadali převážně neozbrojené poutníky. Jeruzalémským králem se po smrti Balduina I., který nezanechal následníka trůnu, stal jeho bratranec Balduin z Le Bourg. Balduin II. Jeruzalémský a patriarcha Warmund de Picquigny, který nahradil patriarchu Daimberta z Pisy, neměli k dispozici dostatečný počet vojáků, k zabezpečení ochrany poutníků a cestovatelů. Do roku 1100 se většina křižáků vrátila do Evropy. Na obranu dobytého území zůstalo ve Svaté zemi jen asi tři sta rytířů a asi tisíc pěšáků. Královi vojáci byli plně vytíženi, obranou Jeruzaléma a také zabezpečováním strategicky významných pevností, nezbytných pro další existenci křesťanů ve Svaté zemi. V tomto bouřlivém období potřeboval Orient stálou bezpečnostní složku, k poskytování ochrany poutníkům před Saracény a loupeživými beduíny.

Po dvaceti dvou letech strávených v Zámorí byl francouzský šlechtic Huguens de Payns dobře obeznámen se všemi problémy, které Orient sužovaly. Právě Huguens de Payns, veterán první křížové výpravy se stal zakladatelem řádu templářů. Kdo navrhl koncepci řádu, kolik bylo zakládajících členů a především, kdy byl řád založen, to jsou otázky, na které je stále třeba hledat odpověď. První písemné informace o Řádu templářů nám zprostředkovávají tři kronikáři z druhé poloviny 12. století. Nejvýznamnějším z nich je Vilém, arcibiskup v Tyru (†asi 1186). Velmi pečlivě pátral po událostech, ke kterým došlo před jeho narozením. Jeho pohled byl však ovlivněn zneužíváním výsad, kterých se řádu dostávalo. Vilém ve svých záznamech uvádí¹³, že roku 1118 Huguens de Payns a Godfroy ze Saint-Omer složili slib chudoby, čistoty a poslušnosti

¹¹ BARBER, M., *Noví rytíři. Dějiny templářského řádu*. Praha: Argo, 2006, str. 15.

¹² Opat Daniel byl ruský igumen, jenž v letech 1106-1107 cestoval Svatou zemí

¹³ BARBER, M., *Noví rytíři. Dějiny templářského řádu*. Praha: Argo, 2006, str. 18.

jeruzalémskému patriarchovi Warmundu z Picquigny. Z písemností se však nedá přesně určit, kdo přišel s myšlenkou využít tyto muže k ochraně poutníků. Vilém z Tyru je pověstný svou špatnou datací a proto se na rok 1118, jako datum založení řádu, nedá spoléhat.

Kronikář, zaměřující se především na ty podrobnosti, kterých si jiní autoři nevšíkali, byl jakobitský patriarcha z Antiochie, Michael Syřan († 1199). Obecně je však považován za autora méně spolehlivého. Ve svých záznamech uvádí¹⁴, že to byl sám král Balduin, který si plně uvědomoval neschopnost státu ochraňovat veřejný pořádek. Přesvědčil Huguens de Payns a jeho 30 společníků, „aby sloužil v rytířstvu spolu s těmi, kteří jsou s ním v družině, než aby se stal mnichem snažícím se o spásu své vlastní duše a střežil tato místa proti lupičům“.¹⁵ Posledním autorem byl Walter Map. Soustředil se spíše na poutavý příběh, než na seriózní historické události. Všichni tito kronikáři psali o Řádu templářů v rozpětí 50 až 75 let po jeho založení. V roce 1137 vznikla listina Vilémova, kastelána ze Saint-Omer. Časově měl k událostem nejbližší. Doba založení řádu se dá určit přesněji, zaměříme-li se na dary, jež obdržel. Podle informací, poskytnutých samotnými členy templářského řádu, musel řád vzniknout někde mezi 14.1. a 13.9.1120.

Ke zformování skupiny mnichů-válečníků mohlo také dojít v souvislosti s incidentem z předvečera Velikonoc roku 1119. Nevěřící zaútočili na skupinu sedmi set poutníků v pusté horské oblasti mezi Jeruzalémem a Jordánem. Bylo jich brutálně pobito třista a dalších šedesát padlo do zajetí. Majetek poutníků padl do rukou zlodějů. Na místě nazývaném Krvavé pole, ležícím v antiochijském knížectví, byl ve stejném roce přepaden a zabit Bohemundův bratr Roger. Vládl jako regent za Bohemundova syna Bohemunda II. V chrámu Svatého hrobu roku 1119, na Hod Boží vánoční, Huguens de Payns, Godfrey de Saint-Omer, Archambaud de Saint-Aignan, Payen de Montididier, Geoffrey Bissol, Rossal složili do rukou patriarchy slib chudoby, čistoty a také poslušnosti. Paměti řádu nám poskytují informaci, že zakládajících členů mělo být devět, přičemž totožnost jednoho člena nám i nadále zůstává neznámá. Toto číslo se však neshoduje s údajem uváděným Michaellem Syřanem. V jeho záznamech se hovoří o 31 členech. Zdá se také velmi nepravděpodobné, že by devět rytířů bylo schopno zabezpečit poutní cesty a také, že by papež dovolil založit nový řád s tak malým počtem členů. Pravděpodobně má číslovka devět pouze symbolický význam. Členové řádu neměli v prvních letech jednotné oblečení. Král Balduin II.

¹⁴ *Ibid.*, str. 19.

¹⁵ *Ibid.*, str. 19.

daroval novému řádu mešitu Kubbat as-Sachrá (Skalní chrám). Stála na místě, kde před mnoha lety stával Šalamounův chrám – Templum Salomoni. Název řádu je odvozen z latinského slova pro chrám *templum*. Pro historiky je přesná datace založení řádu samozřejmě velmi důležitá, ale ať už to byl rok 1118, či rok 1119 a nebo rok 1120, jak se domnívá Malcolm Charles Barber¹⁶, existence a další rozvoj Řádu templářských rytířů byl nezbytnou součástí existence křesťanů v Orientu. Pro nově vzniklý řád bylo životně důležité jeho přijetí světskými a duchovními představiteli v Orientu. Okolnosti naznačují, že k tomu došlo v lednu 1120 v Nábulusu na shromáždění prelátů a světských vůdců, kteří měli jednat o kritické situaci v Zámoří. V prvních letech se musel řád templářů vypořádat, jako každý nově vzniklý řád, s řadou obtíží. Rytíři templu měli své postavení ztížené i tím, že jejich řád byl první, i když ne poslední, svého druhu. Řád neměl svou řeholi, finanční prostředky a neměl ani oficiální postavení. Členové řádu také v prvních devíti letech nosili světský šat, kterým byli obdarováni. Vilém z Tyru uvádí¹⁷, že i přes podporu jeruzalémského krále i patriarchy, nebyli první členové templářského řádu obzvláště úspěšní. V tomto období neměli, podle Fulchera ze Chartres, ani Frankové v Zámoří dostatek finančních prostředků. Nemohli nově vzniklému řádu finančně vypomoci. Templáři museli být vzniklou situací znepokojeni a někteří templáři pociťovali ztrátu víry v poslání, ke kterému se zavázali slibem. Jak je tedy možné, že i přes všechny tyto nepříznivé okolnosti řád rostl a sílil? Zásluhou odhodlání a silné vůle zakládajících členů a také díky rostoucímu zájmu významných osobností o mladý řád. Fulko V., hrabě z Anjou, patřil k lidem, jež si uvědomovali potenciál řádu a podporovali jej. Podnikl roku 1120 pouť do Svatého města a stal se přidruženým členem řádu. Kronikář Orderic Vitas ze Saint Evroultu uvádí¹⁸, že hrabě byl prvním evropským aristokratem, který templářům poskytl roční podporu ve výši 30 *livres angevines* (anjouských liber). Spojení templářského řádu s osobou hraběte Fulka z Anjou bylo výhodným krokem. Roku 1129 uzavřel Fulko V. sňatek s dcerou a nástupkyní trůnu jeruzalémského krále Balduina II. Melisendou, jejichž manželská smlouva stanovovala, že oba budou Jeruzalému vládnout společně. Když jeruzalémský král Balduin II. zemřel, pokusil se Fulko V. vládnout bez své manželky. V království však měla Melisenda mnoho přívrženců a Fulko byl donucen uzavřít se svou manželkou novou dohodu. Pak vládli manželé společně. Fulko z Anjou však nebyl jediný, kdo podporoval řád v prvních letech. Z nejstarší listiny dochované na Západě v souvislosti s řádem

¹⁶ *Ibid.*, str. 20.

¹⁷ Podle BARBER, M., *Noví rytíři. Dějiny templářského řádu*. Praha: Argo, 2006, str. 21.

¹⁸ *Ibid.*, str. 22.

templářů se dozvídáme o Vilémovi z Poitiers z rodu hrabat z Valentinois v Dolní Provence, který patřil mezi sympatizanty řádu. Tato listina, zaznamenávající obchodní transakci mezi templáři a mnichy z kláštera sv. Viktora, je datována do roku 1124. Nejsilnější vazby měl řád s francouzským šlechticem Hugem, hrabětem ze Champagne, Lenní pán Huguense de Payns byl členem hraběcí družiny. Roku 1125 zapudil hrabě svou manželku a vydědil svého syna. Krok, který hrabě učinil, nebyl ničím překvapivým, jelikož jeho manželství nebylo šťastné a Hugo pochyboval o tom, že je otcem svého nejstaršího syna. Později téhož roku složil slib celibátu, chudoby a poslušnosti. Stal se tak oficiálním členem řádu.

Fulko z Anjou, Hugo ze Champagne a řada dalších příznivců templářů chtěla pomocí svých darů dosáhnout duchovní blaženosti. Podpora přicházející ze strany jeruzalémského krále Balduina II. měla především světský charakter. Král, jehož život sužovaly dva důležité problémy, si zajisté velmi dobře potenciál řádu uvědomoval. Za prvé neměl žádného mužského dědice, a za druhé království chyběla dostatečná vojenská síla. Uvěznění Balduina II., od dubna roku 1123 až do června roku 1124, je toho důkazem. Balduinovy vojenské operace byly závislé na pomoci království zvenčí. S pomocí Benátčanů a malého počtu křižáků z Francie, Německa a Čech, byl roku 1124 dobyt Tyr a král chtěl zaútočit na samotné srdce muslimského světa. V roce 1125 porazil saracénské vojsko u A'zazu. Dobytí strategicky významného města Aleppa však ztroskotalo koncem roku 1125, po pouhých třech měsících obléhání. Balduin II. předpokládal, že s dostatečně velkou armádou je možné dobýt Damašek, a tím zničit trvalou hrozbu muslimského útoku z vnitrozemí. Obléhání Damašku však skončilo neúspěchem. Balduin II. pověřil galilejského knížete Viléma z Bures a Guye z Brisebarru, pána z Bejrútu úkolem přesvědčit hraběte Fulka z Anjou, aby uzavřel sňatek s královnou nejstarší dcerou Melisendou. Díky tomuto sňatku král získal mužského dědice a také vojsko pro plánovaný útok na Damašek. Za diplomatickým posláním do západní Evropy se vydali roku 1127. Řešením všech králových problémů představovala osoba hraběte Fulka z Anjou.

2.1 Svatý Bernard z Clairvaux a templářský řád

Roku 1126 cestovali dva templářští rytíři, André z Montbardu a Gondemar z Jeruzaléma, do Evropy. Měli předat dopis opatovi clairvauxského kláštera Bernardovi¹⁹. Na žádost Huguens

¹⁹ Bernarda svatořečil papež Alexandr roku 1174

de Payns napsal král Balduin opatovi dopis, v němž žádá Bernarda z Clairvaux o pomoc pro bratry Chrámu dosáhnout papežského uznání a sestavit pravidla chování, kterými by se templáři řídili. Zprávy o založení templářského řádu a o potřebách Svaté země přicházely opatovi tudíž ze dvou zdrojů.

Dlouholetým Bernardovým přítelem a dobrodincem byl Hugo ze Champagne. Ten 10 let před vstupem do templářského řádu obdaroval skupinu 12 mnichů, vedených burgundským šlechticem Bernardem de Fontaine-les-Dijon (sv. Bernard), zalesněným údolím nazvaným Pelyňkový les. Mniši údolí přejmenovali na Clairvaux (Údolí světla) a postavili zde klášter. Prvním opatem byl zvolen svatý Bernard. Po vstupu Huga do templářského řádu obdržel od Bernarda dopis, v němž mu opat blahopřál k volbě vzdát se svého vznešeného postavení a stát se obyčejným rytířem. Ve svém dopise²⁰ současně zmiňuje zklamání nad tím, že se hrabě nestal mnichem v Clairvaux.

Člen templářského řádu a později také jeho velmistr André de Montbardu, který přivezl králův dopis do Evropy, byl Bernardovým strýcem. Z dopisu z konce roku 1124, či počátku roku 1125, se dozvídáme, že Bernard, narozený roku 1090 na hradě Fontaine, chápal potřeby Orientu. Dopis je reakcí na návrh cisterciáckého opata z Moribondu, Arnolda, jenž se chtěl vydat do Svaté země a založit zde klášter. V Zámoří bylo zapotřebí bojujících rytířů a ne zpívajících a lkajících mnichů. Do řádu cisterciáků vstoupil roku 1112, v době, kdy se řád potýkal s velkými obtížemi a byl blízko zániku. Ve věku pouhých pětadvaceti let, v roce 1115, byl zvolen představeným opatství Clairvaux. Bernard patřil k hlavním zastáncům kultu Panny Marie, který začal vzkvétat ve 12. století a něco z ideálu kultu se přeneslo i do řádu templářů. Bernardův organizační talent, schopnost organizovat hierarchické struktury a účelně odstupňovat propůjčenou moc, byly vlastnosti, které pomohly získat apoštolské potvrzení řádu a vypracovat pro templáře řeholi. V Orientu mohl řád správně plnit své poslání v případě, že měl na Západě vytvořenou bezpečnou pevninskou základnu. Podle Viléma z Tyru se Huguens de Payns vydal s královým pověřením do Evropy. Naposledy byla Hugova přítomnost ve Svaté zemi zaznamenána v květnu roku 1125²¹ ve městě Akku. V polovině dubna se objevuje v Le Mans, jako host Fulka z Anjou. Je vysoce pravděpodobné, že se na svou cestu vydal na podzim roku 1127. Na své cestě Huguens de Payns verboval *potentes* a získával další dary v podobě pozemků, financí a různých feudálních úlev.

²⁰ Podle READ, P. P., *Templáři*. Praha: BB art, 2001, str. 99.

²¹ *Ibid.*, str. 23.

Hugova cesta byla velmi úspěšná. Už v říjnu roku 1127 získal od Theobalda, hraběte z Bloins, řádový dům v Provins a další pozemky, spolu s povolením, že jeho vazalové mohou řádu poskytovat dary. Flanderský hrabě Vilém Clito ve stejné době přiznal řádu právo na feudální úlevy na své půdě. Když hrabě Fulko z Anjou přijímal 31.5.1128 kříž, byli Huguens de Payns a Vilém z Bures svědkem události. Dne 17.6.1128 se Hugo objevuje v Le Mans na svatbě Fulkova nejstaršího syna Geoffrey, s Matyldou, dědičkou anglického krále Jindřicha I. Sňatek umožnil Fulkův odjezd do Svaté země. *Anglosaská kronika* uvádí²², že se Hugo setkal s Jindřichem I., který mu daroval „velké jmění ve zlatě a stříbře“²³. Hugova cesta pokračovala do Anglie a Skotska, kde v létě roku 1128 přijal další dary. V polovině září se vyskytuje v Casselu ve Flandrech, aby společně s řádovým bratrem Godefroiem ze Saint-Omeru převzal dary od flanderského hraběte Thierryho.

Na žádost svatého Bernarda byl svolán koncil, na němž se mělo jednat o papežském schválení řádu. V minulosti se za dobu konání koncilu považoval rok 1128, ale Rudolf Hiestanda uvádí velmi přesvědčivé argumenty, které tento rok vylučují. Za prvé, připravit písemné podklady, vytvořit program a rozeslat pozvánky významným světským i církevním osobnostem Západu, by se do začátku roku 1128 nedalo stihnout. Druhým argumentem je zmínka o jeruzalémském patriarchovi Štěpánovi z Chartres, který byl jmenován po smrti svého předchůdce, zesnulém v červenci 1128. Hiestanda z těchto údajů vyvozuje, že se shromáždění v Troyes muselo konat v roce 1129. Jeho předsedou byl papežský legát Matouš z Rémois, kardinál-biskup v Albanu a hostitelem Theobalda ze Champagne. Koncilu se zúčastnilo 7 opatů (např. opat z Molesme Štěpán Harding a clairvauxský opat Bernard), dva arcibiskupové (z Remeše a ze Sens), 10 biskupů a hrabě z Nevers, Vilém II. Huguens de Payns pronesl 13.1. na shromáždění řeč. Popsal základní pravidla, jimiž se řádoví bratři řídili. Zápis z celého zasedání pořizoval Jean Michel. Popisoval chválu shromážděných prelátů k osobě Bernardově. Když byl Huguens de Payns ujistěn, že se řádu dostane papežského uznání, mohl se vrátit do Jeruzaléma. O úspěchu informoval ostatní členy řádu. Neznáme přesné datum návratu Huga do Jeruzalémského království. Víme však, že se v listopadu zúčastnil obléhání Damašku. Pro řád bylo třeba na příkaz papeže Honoria II. a jeruzalémského patriarchy sepsat řeholi řádu. Řád také od papeže obdržel výsadu nosit prosté bílé roucho. Červený kříž si na něj templáři připínali od roku 1147.

²² *Ibid.*, str. 24

²³ *Ibid.*, str. 24.

3. Řehole řádu

Původní řehole rytířů Templu byla sepsána latinsky a skládala se ze sedmdesáti dvou bodů. O její překlad do francouzského jazyka se především zasloužil velmistr řádu Robert de Craon. V průběhu 12. a 13. století byla řehole rozšiřována a prošla také řadou změn a aktualizací. Zhruba v roce 1260 měla již 678 bodů. Roku 1992 historička J.M. Upton-Wardová²⁴ shrnula sedm hlavních oddílů templářské řehole takto:

I. původní (latinsky psaná) řehole

První templářská řehole byla schválena roku 1129 na synodě v Troyes. Sepsána byla latinsky svatým Bernardem, či pod jeho dohledem. Skládala se ze 72 bodů, vymezující povinnosti a zákazy, které členové řádu museli dodržovat. Nesměli se scházet s lidmi, kteří byli církví exkomunikováni, stýkat se se ženami a pohlédnout jim do tváře (zákaz se vztahoval i na příbuzné), museli dodržovat zákaz používat jemnou obuv se zahnutou špičkou a vyvarovat se styku s herci, pěvci a kejklíři. Také se nesměli účastnit lovu, s výjimkou lovu lvů, ohrožujících poutníky ve Svaté zemi. Lev představoval zlo. Museli nosit krátce střižené vlasy, vstávat za rozbřesku, měli povinnost spát v košili a spodním prádle.

II. stanovy hierarchie

Řehole byla také rozšířena o přesný popis hierarchické struktury řádu neboli retrais. Oddíl vznikl pravděpodobně někdy kolem roku 1165. V čele řádu stála pětice hodnostářů. Nejvyšší postavení měl velmistr, volený demokratickým způsobem. Všichni bratři jej museli poslouchat. Důležitá rozhodnutí (vyhlášení války, přijetí nového člena či uzavření míru) musel velmistr nejdříve projednat s kapitulou. Velmistr mohl vlastnit až čtyři koně. Jeho doprovod se skládal ze dvou rytířů, kaplana, seržanta, turkopola, podkováře, kuchaře, dvou zbrojnošů a tlumočníka. Po smrti velmistra svolal maršál všechny hodnostáře řádu na Východě. Ze Západu se mohli zúčastnit pouze ti hodnostáři, kteří se nacházeli ve Východní oblasti. Volba nového velmistra byla určena

²⁴ WASSERMAN, J., *Templáři a Asasínové. Nebeští bojovníci*. BB/art s.r.o., 2004, str. 158.

bulou *Omne datum optimum*. Hodnostáři ze svého středu vybrali velkého komtura, zpravujícího řád v tomto přechodném období a předsedajícího. Druhého dne si předsedající zvolil dalšího druha. Tito dva pak zvolili další dva bratry. Toto fórum zvolilo další dva členy. Postup se opakoval, dokud volební „komise“ nedosáhla počtu dvanácti bratří (na počest 12 apoštolů). Třinácté místo ve volebním kolegiu zaujímal bratr kaplan, který zaujal místo Ježíše Krista. Třináctičlenné kolegium se skládalo z osmi rytířů, čtyř seržantů a již zmíněného kaplana. Pro zachování pokoje byly zastoupeny různé národnosti a země.

Druhým nejvýše postaveným byl velmistřův zástupce senešal. Měl na starost válečnou korouhev řádu, *gonfalon baucent*. tvaru svíslého obdélníku s černým čtvercem nahoře a bílým pod ním. K dispozici měl jednoho rytíře, kaplana, tlumočníka, turkopola a také dva zbrojnoše. Třetí místo v hierarchii řádu zaujímal maršál. Byl vrchním velitelem ozbrojených složek a vojenským správcem. Byl tedy hlavou vojenské organizace. Měl na starosti jednotlivé komtury, koně, zbraně a výstroj. Maršál měl také právo spolurozhodovat při nákupu, rozdělování a rekvírování. Měl k dispozici stejný doprovod jako senešal.

O ochranu řádového majetku se staral komtur jeruzalémského království, který zastával postavení pokladníka řádu. Aby se zajistilo, že nad finančními prostředky řádu nebude mít příliš velkou moc, dělil se o svou odpovědnost s velmistrem řádu. Oděvy a ložní prádlo vydával drapier, který mohl také věci odebírat. K jeho pravomocím také náleželo rozdělovat dary věnované řádu.

Nižšími hodnostáři byli regionální komtuři. Za zdraví a životní podmínky bratří byl zodpovědný komtur města Jeruzaléma. Jeho rytíři chránili poutníky a také střežili nejvzácnější relikvii řádu - dřevěný fragment, považovaný za část pravého kříže z Golgoty - při jeho přepravě Zástupce komtura jeruzalémské země byl komtur rytířů. Další dva komtuři měli sídlo v Tripolisu a v Antiochii. Po nich následovali regionální mistři.

Lehkou jízdu složenou z příslušníků místního obyvatelstva měl na starosti turkopola. Podmaršál řídil tzv. „bratry řemeslníky stáje“, za zaměstnání a kázeň zbrojnošů byl odpovědný korouhevník. Blaho nemocných a starých bratří měl na starost infirmář. V této části řehole se věnovala pozornost také cílům vojenským.

III. pokání

Tento oddíl obsahuje souhrn kázeňských ustanovení a důsledky v případě jejich porušení. Jsou zde obsaženy také podrobnosti tykající se vojenských kněží. Každý pátek museli řádoví bratři činit pokání. O výši trestu za porušení templářské řehole rozhodoval velmistr či kapitula. Lehké přestupky byly trestány menším ponižením. Potrestaný bratr musel rok a den jíst z podlahy. Dalším typem trestu bylo odsouzení ke ztrátě roucha a všech výsad a povinností rytíře. Řád si velmi cenil života koní používaných při plnění vojenských povinností. Řádovému bratru, který způsobil zranění či smrt koně nebo muly z vlastní viny, hrozila ztráta řádového oděvu.²⁵ Závažné porušení řehole bylo trestáno vyloučením z řádu či doživotním uvězněním. Řádový bratr mohl být z řádu vyloučen, pokud se dopustil některého z devíti deliktů: svatokupectví, prozrazení záležitostí kapituly, zabití křesťana či křesťanky, určité typy krádeže, opuštění zavřeného hradu nebo domu jiným než předepsaným východem, spiknutí proti jiným bratrům, zběhnutí k Saracénům, kacířství a opuštění korouhve v bitvě. Později bylo opuštění zavřeného hradu zařazeno pod delikt krádeže. Jeho místo bylo nahrazeno špinavým zločinem sodomie. Toto provinění byl závažnější než spaní se ženou, či návštěva nevěstince.

IV. klášterní život

V životním stylu templářů muselo splynout rytířství a mnišství. Denní režim zaměřený na náboženství byl odvozen od benediktinských mnichů. Zahrnoval intenzivní modlitby a účast na mších. K denním povinnostem patřila péče o zbraně, brnění, koně a další náležitosti vojenského stavu. Důležitou součástí každého dne byl nácvik boje, který trval i několik hodin. Jídlo dostávali dvakrát denně, na bitevním poli třikrát. Bratři jedli společně v naprosté tichosti. Maso mohli členové řádu jíst 3x týdně. Jídlo bylo doprovázeno čtením z Písma. Zbytky jídla byly rozdány chudým a sloužícím. Desetina chleba se rozdala jako almužna. Půst drželi o Velikonocích a čtyřicetidenní částečný půst o Vánocích. Templáři nechávali celou noc svítit světlo v dormitořích.

²⁵ Ibid., str. 264

V. konání řádných kapitul

Tento oddíl vysvětloval funkci a činnost kapituly. Shromáždění byla svolávána pro řešení důležitých záležitostí v Evropě a ve Svaté zemi. Byly svolávány týdenní kapituly místních komend a také roční provinční kapituly. Aby se mohla konat týdenní kapitula, museli v domě žít minimálně čtyři bratři. Každých pět let se ve Svaté zemi konala generální kapitula všech hodnostářů Sýrie, Palestiny a Západu.

VI. další podrobnosti o pokáních

Tato část templářské řehole byla pravděpodobně sepsána roku 1260. Uvádí se zde příklady kázeňského pořádku jako vodítko pro konání kapitul.

VII. přijímání do řádu

Členem řádu se mohl stát pouze muž. V původním kodexu se uvádí, že nový člen může být přijat až po uplynutí zkušební doby. Od této tradice se upustilo, jelikož na Východě potřebovali rychle doplňovat své řady. Muži vstupovali do řádu dobrovolně a to buď natrvalo, či na tzv. stanovenou dobu (*ad terminum*). Po uplynutí sjednané lhůty se vraceli zpět ke světskému životu. Kandidát na členství nesměl mít žádné závazky, nesměl být vazalem, nevolníkem, nesměl dlužit sumu peněz, kterou nebyl schopen splatit. Templáři, kteří se nesměli ženit, skládali přísný slib celibátu. Členem řádu se mohli stát i *fratres conjugati*, tj. ženatí bratři. Od manželek těchto mužů se očekávalo, že se stanou jeptiškami. Přijímací ceremonie byla přísně tajná a doprovázena řadou rituálů. Odehrávala se v noci či nad ránem. Templáři se zodpovídali výlučně řádu a papeži jako nejvyššímu soudci. Papeži se zodpovídal i celý řád. Templáři, kteří vstoupili do řádu doživotně, mohli vystoupit jen se souhlasem velmistra pod podmínkou, že přestoupí do jiného řádu s těžší řeholí. Důležitý byl také ceremoniál prováděný při vyloučení: „Udělá-li bratr cosi, za co by měl být navždy vyloučen z domu, než je z domu vypuzen, musí přijít jen v krátkých kalhotách s provazem kolem krku na kapitulu a předstoupit před všechny bratry. Musí pokleknout

před mistrem a dělat to, co se žádá po člověku, jemuž je uloženo pokání na rok a den. Poté mu mistr musí dát propouštěcí list, aby mohl odejít a spasit se v přísnějším řádu.“²⁶

3.1 Organizace řádu

Aby mohl řád naplno a spolehlivě vykonávat své poslání, musela být organizace řádu dobře propracovaná. Zaměření řádu bylo duchovní s přísným vojenským zřízením. Jednotlivé složky plnily úkoly výhradně jim určené. Členové se rozdělovali do čtyř kategorií:

1) bratry rytíře

Elitní skupinu válečníků tvořili rytíři, bojující převážně na koni. Každý měl právo vlastnit až tři koně. Pouze v ojedinělých případech bojovali na pozici pěšáka. Rytíři tvořili pevné jádro řádu. Jejich povinností bylo plnit jednak bojové úkoly a jednak ochraňovat poutníky. V počátcích se dodržovalo pravidlo, že do rytířského stavu může být přijat pouze člen vyšší šlechty. Pro vysoké ztráty v Orientu, bylo toto pravidlo často porušováno. Rytířská výzbroj se skládala z helmy, kroužkové košile s kápí, kovového chrániče ramen (*espaliers*) a kroužkových nohavic a bot (*solerets*). V boji používali tyto druhy zbraní: meč, kopí, trojúhelníkový štít, „turecký palcát“ a dýky. Rytíř využíval služeb zbrojnoše, který pečoval o jeho výzbroj, výstroj a koně. V boji byl útok jízdy ničující. Probíhal ve třech vlnách. První prolomila řady protivníka, druhá vlna zaskočeného protivníka dorazila a třetí byla jako záloha. Náročný výcvik, který rytíři museli absolvovat, zaručoval, že jeden každý musí být na určitém místě a nesmí jej za žádnou cenu opustit. Jízdní rytířstvo utrpělo ve 14. století těžkou újmu zavedením dlouhých luků. Lukostřelci dokázali vyřadit z boje rytířova koně. Ten tak ztratil důležitou výhodu a musel vést svůj boj ze země. V 15. století se v boji začaly ve velkém využívat střelné zbraně. Tento pokrok přivodil konec středověkého rytíře.

Jediní členové řádu, kteří měli právo nosit bílý plášť symbolizující čistotu s šarlatovým křížem, byli rytíři. Do této skupiny patřili také rytíři přidružující se k řádu na dobu určitou (*milites ad terminum*).

²⁶*Ibid.*, str. 241

2) bratry sloužící

Největší část členů řádu představovali bratři sloužící. Jejich oděv se sestával z černé tuniky s červeným křížem vpředu a vzadu a červeného či hnědého pláště. Rozdělovali se na:

a) seržanty

Rozdíl mezi rytířem a seržantem spočíval ve společenském původu. Jejich zbroj byla méně složitá. Na Východě zastávalo pět seržantů významné funkce: podmaršál, korouhevník, bratr konventní kuchař, podkovář a komtur pancéřové komory na moři u Akkonu. Bratři s touto hodností měli nárok na dva koně a jednoho zbrojnoše. Ostatní seržanti měli k dispozici pouze jednoho koně.

b) zbrojnoši

Rytíře a seržanty doprovázeli do boje pěšáci. Jejich začlenění do vojenské struktury bylo novinkou.

c) řemeslníci

Tito bratři vykonávali řemeslnické či jiné odborné úkoly. Patřili sem například kováři, tesaři, kuchaři, písaři, stolbové, stavitelé, sedláři, zdravotníci či bratři zabývající se pěstováním zemědělských plodin a chovem hospodářských zvířat.

3) kaplani

Papežská bula *Omne Datum Optimum* z roku 1139 dovolovala, aby měl řád své vlastní kněze. Jejich úkolem bylo zajišťovat duchovní život řádu. Členové řádu se nesměli zpovídat kněžím mimo řád. V případě, že se v blízkosti nevyskytoval žádný bratr kaplan, mohli se zpovídat

jinému kaplanovi. Existovaly však případy (trestné činy, svatokupectví, závažná přeapadení), zakazující templářským kaplanům dávat rozhřešení.

4) turkopolové

Rytíři tvořící těžkou jízdu nebyli s to plnit některé vojenské úkoly jako průzkum, překvapivý útok či pronásledování nepřitele. Proto byli později do řádu začleněni tzv. turkopolové představující lehkou jízdu. Turkopolové (synové Turků) byli většinou míšenci mezi Evropany a Orientálci, vyznávající křesťanství, islám či jiné orientální vyznání. V boji používali luky a kopí. Jejich výhoda spočívala jednak v jejich pohyblivosti a také znalost asijské bojové taktiky.

Později přijímal řád tzv. „čestné členy“ - mecenáše a podporovatele řádu zvenčí. Čestnými členkami mohly být také ženy. Laičtí členové řádu se označovali *fratres ad succurendum*, vstupující do řádu pro spásu své duše na smrtelné posteli. Ti ze stejného důvodu věnovali ve zralém věku templářům část svého majetku. Příkladem je závěť, kterou nechal sepsat roku 1144 vážně nemocný rytíř Raymond z Montesquieu. Věnoval řádu své alodiální statky a svého nejlepšího koně²⁷.

²⁷ *Ibid.*, str. 68

4. Templářský řád jeho obchodní aktivity a symboly

Řád se, kromě ochrany poutníků a boji proti nevěřícím, zabýval také obchodními aktivitami. Proto lze některé bratry označit spíše za bankéře než za válečníky. V kontinentální Evropě vybírala šlechta vysoké mýtné. Z tohoto důvodu bylo obchodování na dálku značně neekonomické. Vzniklé situace využívaly přístavní města, jako Benátky, Janov či Pisa, která čile obchodovala jednak s islámskými zeměmi a také Byzantskou říší. Templáři vytvořili první funkční a komplexní systém bankovníctví. Síť pevností poskytovala templářům možnost střežit jak poutní, tak i obchodní trasy. Pokud chtěl někdo cestovat např. z Evropy do Svaté země, uložil si v templářském domě finanční obnos. Od templářského pokladníka obdržel dluhopis, který předložil pokladníkovi ve Svaté zemi. Ten mu vyplatil finanční částku uvedenou na dluhopisu. Řádové domy byly využívány také jako depozitář. Králové, aristokrati, obchodníci, křižáci či poutníci svěřovali řádu jednak svůj movitý majetek, ale i důležité listiny, jako smlouvy, výsadní listiny či závěti. Členové řádu nejenže testamenty uchovávali, ale stávali se také vykonavateli poslední vůle.

Realizace tažení značně zatěžovala královské pokladnice. Evropští monarchové si půjčovali od řádu finanční prostředky, které využívaly k různým účelům. V templářských domech byly uloženy také dokumenty spojené s nadcházejícími kruciátami. Templářské bankovní aktivity jako první evropský monarcha využil francouzský král Ludvík VII. Tato půjčka přivedla řád takřka na mizinu. Templářskému bankovnímu systému věřili i angličtí monarchové. V londýnském Templu byly roku 1204 uloženy korunovační klenoty. Finanční schopnosti templářů přesvědčily francouzského krále Filipa II. (1180-1223), aby do jejich rukou svěřil správu královské pokladnice. Templářský pokladník v Paříži, vybíraný vždy králem, měl na starost, jak vyřizování výplat královským úředníkům a vojákům, tak správu příjmu z daní. Královská pokladnice zůstala ve správě templářů až do roku 1295, kdy francouzský monarcha vytvořil vlastní královskou pokladnu. V roce 1303 byly některé funkce královské pokladny přeneseny zpět do pařížského Templu. Finanční obratnosti řádu využíval také papežský stolec. V roce 1163 se řád stal bankovním správcem papeže Alexandra III. (1159-1181). Templářské služby využil také papež Inocenc III. při reorganizaci financí v době čtvrté kruciáty. Vojenské aktivity na Východě byly

financované z nové daně uvalené na duchovenstvo. Daň byla placena na komturstvích řádu templářů a johanitů, zodpovídajících za bezpečnou přepravu peněz na Východ. Podobné služby využil při financování páté kruciáty i papež Honorius III. Základním kamenem úspěšného vedení finančních transakcí je přesné zaznamenávání bankovních operací a nestranné jednání s klienty. Jinak tomu nebylo ani u templářů. Delisle²⁸ se zabýval rozborem denních záznamů z pařížského Templu. Dochovalo se nám osm pergamenových listů z období od 19.3.1295 do 4.7.1296, obsahující 222 položek. Na záznamech je uvedeno datum, jméno službu konajícího pokladníka, ukládaná částka, kým a na jaký účet mají být peníze vyplaceny, odkud peníze pocházejí a záznamy registru. Stvrzenky vybrané za celý den byly ukládány do opevněné místnosti. V 60. a 70. letech 13. století byla postavena velká věž pro ukládání peněz uchovávaných řádem. Delisle ve své práci rozlišil pět kategorií klientů: funkcionáře samotného Templu, církevní hodnostáře, francouzského krále, další členy královské rodiny a významné šlechtice a měšťany.²⁹

Valnou část svých prostředků získával řád prostřednictvím darů. Část příjmů však pocházela z vlastních obchodních aktivit. Členové řádu obdělávali zemědělskou půdu a získané plodiny zpracovávali do finální podoby. Důležitým zdrojem příjmů byly mlýny, kde se mlelo obilí. Část příjmů do pokladnice plynula i z produkce vlny. Řád zavedl do praxe pěstování plodin na trh. Aktivity se nesoustředily jen na oblast hospodářství, ale templáři investovali také do průmyslového odvětví, například do kamenolomů, těžby uhlí a železné rudy. Získanou rudu tavili ve svých továrnách, ve kterých vyráběli jak zemědělské náčiní, tak i smrtící zbraně.

4.1 Templářská sídla

Centrální vláda řádu měla své sídlo v Jeruzalémě. Papežské buly a řehole zakazovaly jeho přeložení. Jeruzalém byl 2.10.1187 dobyt Saladinem. Templáři se museli přizpůsobit nově vzniklé situaci. Hlavní budova řádu byla zřízena v Akkonu. Roku 1291 byla však Akkra, poslední křesťanská bašta na Východě, dobyta muslimy. Hlavní sídlo řádu bylo přesunuto na ostrov Kypr.

Rytířské řády potřebovaly ke své činnosti také administrativní centra, tzv. komanderie či komturství. V čele centra stál komtur. Sídlo se skládalo z několika částí: kapitulní síně, klášterního kostela, refektáře a křížové chodby. Nacházely se zde také hospodářské objekty a

²⁸ Ibid., str. 295.

²⁹ Ibid., str. 296.

špitál. Většina těchto sídel byla velmi dobře opevněna a připomínala pevnost. Z tohoto důvodu se mnohdy stávaly komanderie útočištěm pro pronásledované.

4.2 Symboly řádu

Lotrinský kříž (červený kříž se dvěma břevny) byl prvním odznakem řádu udělený jeruzalémským patriarchou. Typickým symbolem templářského řádu byl červený kříž - *croix pattée* (tlapatý kříž). Tento kříž řádu udělil papež Evžen III. 27. 4.1146. Význam tohoto typu kříže není přesně znám. Jedna z teorií uvádí, že kříž má představovat utrpení Krista a rudá barva jeho prolitou krev. Existují tři varianty tlapatého kříže, který nosili členové řádu na svých tunikách.

Dalším významným symbolem řádu byl prapor. Templáři měli k dispozici jeho tři varianty (černobílý, dělený a bílý s červeným templářským křížem). Jakub z Vitry uvádí, že bílá barva symbolizuje cudnost a čistotu a černá odvahu a sílu. Žalm (Ž 115) „*Non nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam*“ (Ne nám, Pane, ne nám, ale svému jménu zjednej slávu) byl na praporu vyší. Standarta velmistra řádu se nazývala *beauseant*. V bitvě označovala tato standarta přítomnost templáře. Pokud byla vztyčena, žádný člen řádu nesměl bojiště opustit. Způsob psaní výrazu pro standartu je různý / *beauseant*, *baussant*, *baucant* či *balcent*./ Měl ji na starost tzv. *gonfanier*.

Důležitou úlohu v každodenním životě představovaly pečete, sloužící k ověření pravosti dokumentů. Podle druhu pečeti se poznalo postavení pisatele. Pečete se také lišily grafickou formou. Na velmistrově byl vyobrazen Chrám Božího hrobu, na jiných byl vyobrazen Beránek Boží. Velmistr měl ještě jednu pečeť používanou k označení přísně tajných dokumentů. Ta se nazývala *abraxus*. Známým symbolem je také vyobrazení dvou jezdců jedoucích na jednom koni. Bohužel se nám nedochoval žádný písemný záznam, vysvětlující význam této alegorie. Podle některých historiků a heraldiků má tento emblém znázorňovat chudobu řádu. Jiní v symbolu spatřují odkaz na dualistickou víru templářů. V posledních letech vznikla nová teorie, která ve znaku vidí připomenutí nějaké významné bitvy či události. Vysocí hodnostáři řádu nosili hůl s křížem přezdívanou *abakus*.

4.3 Templářské relikvie

Během své existence shromáždil řád velké množství ostatků, z nichž některé byly obzvláště významné. Templáři v těžkých dobách ukazovali veřejnosti své ostatky. Nejcennější relikvií řádu byl kříž z vědra či žlabu, v němž se údajně koupal Kristus. Kříž byl uložen v templářském kostele v Akkonu. Lidé věřili, že kříž má léčivé účinky. Další cennou relikvií byla Trnová koruna. Templářští kněží ji vynášeli vždy na Zelený čtvrtek. Srdce a tělo panny a mučednice sv. Eufémie z Chalcedonu (†303) bylo uloženo v Attalii.

5. Vzestup templářského řádu na Východě

V letech po první kručiatě upevňovali latiníci své postavení ve Svaté zemi. V roce 1124 bylo již prakticky ukončeno dobývání pobřežních měst s výjimkou Tyru, dobytého až roku 1128. Na jihu vzdoroval Aškelon se svou egyptskou posádkou až do roku 1153. Velká islámská města jako Aleppo či Damašek měli křižáci na dosah. Aktivita templářů na Východě ve 12. -13. století měly především vojenský charakter. Tvrdý a propracovaný výcvik udělal z rytířů templu vynikající bojové jednotky. Ty se staly hlavní vojenskou silou křižáckých armád. Základním kamenem taktiky používané rytířskými řádami v Orientu byla soudržnost a železná disciplína. Západní rytíři upřednostňovali boj muže proti muži. Tento způsob boje vyhovoval muslimům, kteří během bitvy předstírali útek. Těžce vyzbrojení rytíři, kteří potřebovali ochranu pěšáků, nepříteli pronásledovali, ale v boji s lehce vyzbrojenými muslimy obvykle podléhali. Technika boje používaná křižáky v Orientu byla následující. První řada bojové linie se skládala z pěších jednotek. Jednotlivé roty a křídla byly chráněny lučištníky. Druhou bojovou linií tvořila těžká jízda. V bitvě se pěší jednotky kryly za štíty. Aby se muslimové nemohli příliš přiblížit k linii, byla v ratišti zabodnutá kopí. Těžká jízda v příhodném okamžiku nepříteli napadla. Rychlostí blesku se stáhla zpět do bezpečí za obrannou linii. Útoky lehké jízdy zase narušovaly soudržnost nepřátelské řady. Tuto taktiku mistrně ovládaly rytířské řady, proto je Saraceni právem pokládali za elitu franského vojska. Dosvědčuje to událost, ke které došlo po bitvě 1.5.1187. Saladinův kronikář uvádí, že přeživší templáře a johanity dal Saladin popraviti, aby „byla země očištěna od toho nečistého druhu“.³⁰

Strategicky důležitým posláním templářského řádu bylo střežit přírodní hranici mezi arménskou Kilikií a knížectvím antiochijským – Amanskou markou. Dostat se přes hranici bylo možné cestou přes Belenský průsmyk (Brána Sýrie). Templáři obsadili pevnost Baghras, nacházející se na nepřístupné skále. Hrad pojmenovali Gaston. Řád dále zajišťoval jak praktické, tak i logické požadavky členů řádu. Východ od Evropy neodlišovala jen kultura, zvyky, náboženství, ale také taktika a strategie boje. Proto bylo potřeba vypracovat nové bojové plány. Templáři byli také pro nově připlouvající krále a velmože velmi cenným zdrojem informací. Vojenské aktivity řádu vyžadovaly stálý přísun nových členů a zajištění dostatečného množství

³⁰ Citováno podle WARTENBERG-WALDSTEIN B., *Řád johanitů ve středověku. Kulturní dějiny řádu*. Praha: Academia, 2008, str. 184.

financí. Vilém z Tyru nám přináší zprávy o dvou vojenských aktivitách templářského řádu.³¹ Roku 1129 se templáři účastnili spolu s vojáky krále Balduina II. oblehání Damašku. Tažení skončilo porážkou křesťanů. Část Balduinových vojáků se vydala zajistit potravu. Damašská jízda většinu vojáků pobila. Král se zbytkem své armády zaútočil na město. V tomtéž okamžiku začal prudký déšť. Všechny cesty byly zcela neprůchodné.³² Útok na Damašek musel být odvolán. Křesťanské vojsko utrpělo porážku také při střetu u Hebronu roku 1139. Během boje přišel o život templář Odon z Montfauconu.

Situaci křesťanů ve Svaté zemi znepríjemňovala osoba muslimského válečníka Zengího (†1146), později nazývaného al-Malik al-Mansúr³³ (vítězný král). Imád ad-Dín Zengí se z pozice otroka vypracoval až na pozici guvernéra města Aleppo, kterým se stal v roce 1128. Severní Sýrii ovládl o pouhé dva roky později. Střet templářských rytířů se Zengího vojáky se uskutečnil roku 1137. Orderic Vitalis uvádí, že se členové řádu účastnili obrany křižácké pevnosti Monferrandu.³⁴ Franská armáda byla znovu poražena. Král Fulko s malým počtem mužů byl obklíčen v pevnosti. Zengí učinil něco, co krále velmi překvapilo. Nabídl králi čestnou kapitulaci a bezpečné opuštění hradu. Fulko neměl jinou možnost, než nabídku nepřítele přijmout. Roku 1130 v bitvě s danišmendskými Turky zahynul kníže Bohemund Antiochijský. Jeho manželka Alice se prohlásila v Antiochii regentkou. Jelikož potřebovala vojenskou podporu proti svému otci Balduinovi, požádala o pomoc Zengího. Její záměry byly však překaženy. Balduin II. společně s Fulkem ji vyhostili do Latakie. Balduin II. zemřel 21.8.1131. Jeho dcera Alice se na sebe pokusila strhnout moc ještě jednou o několik let později. Fulko však překazil i tento pokus. Situaci v Antiochii uklidnil až Raimond z Poitiers, který se oženil s Konstancií, dcerou Bohemundovou. První velmistr templářského řádu Huguens de Payns zemřel 24.5.1136.

Situaci Franků neovlivňovaly jen útoky muslimů, ale také roztržky vznikající v křesťanských řadách. K vyhocení situace došlo v roce 1137, kdy zaniklo spojenectví mezi Franky a Byzantskou říší. Ve stejném roce Jan Komnénus oblehl Antiochii. Navzdory spojenectví, které uzavřel antiochijský kníže Raimond z Poitiers s jeruzalémským králem Fulkem, z Jeruzaléma pomoc nepřicházela. To přinutilo hraběte vzdát císaři hold a odvádět do byzantské pokladny obvyklý lenní tribut (daň). Příznivěji se spory projevovaly v islámském světě. Emírové islámských měst Aleppa, Damašku, Mosulu a dalších se starali více o autonomii svých emirátů. Proto byli ochotni uzavírat spojenectví i s latinskými státy proti islámským protivníkům.

³¹ *Ibid.*,. 43.

³² *Ibid.*, str. 112.

³³ Toto přízvisko získal Zení po dobytí Edessy.

³⁴ *Ibid.*, str. 43.

5.1 Papežské buly

Významnou událostí v dějinách řádu bylo vydání papežské buly *Omne datum optimum*, vydané papežem Inocencem II. 29.3.1139. Bula rozšířila pravomoci templářského řádu. Templáři mohli vybírat desátky, ale sami byli od placení církevních desátků osvobozeni. Tuto výsadu nezískal jiný řád s výjimkou cisterciáků. Při svých domech mohli zakládat hřbitovy, na kterých pohřbívali nejen řádové bratry, ale i pocestné. Kořist získanou v boji si směli rytíři templu ponechat. Nejdůležitější výsadou však bylo vyjmutí řádu z moci nižších církevních úřadů a také světských pánů. Privilegia řádu dále rozšířily buly *Milites Templi* a *Militia Dei*. Bula *Milites Templi* („Bojovníci chrámu“) byla vydaná papežem Celestýnem II. roku 1144. Tento dokument byl adresován duchovenstvu. Listina popisuje templáře jako ochránce poutníků. Papež také vybízel duchovenstvo, aby mezi lidem uspořádali sbírku pro podporu templářského řádu.³⁵ Roku 1145 byla papežem Evženem III. vydána bula *Milites Dei* („Bojovníci Boží“). Listina umožňovala řádu vybírat desátky, dávky a pohřebné v oblastech, kde měli oratoře, směli zde také pohřbívat své členy. Papež však zdůraznil, že v žádném případě nechce omezovat práva prelátů v diecézích. Duchovní měli povinnost vysvětit oratoře, požehnat templářským hřbitovům. Všechny tři výše zmiňované buly legitimizovaly a pevně ustanovovaly řád templářů jako srdce křesťanského úsilí ve Svaté zemi.³⁶

³⁵ *Ibid.*, str. 71.

³⁶ SEAN, M., *Templáři. Vzestup, moc, pád a mystéria templářských rytířů*. Praha: Grada, 2009, str. 33.

6. Druhé křížové tažení

Informace o dobytí Edessy, dobyté mosulským atabegem³⁷ Zangím na Štědrý den roku 1144, obdržel papež Evžen III. až na podzim roku 1145. Ztráta Edessy byla první velkou porážkou křesťanů ve Svaté zemi od první kruciáty. Nelze se proto divit, že v mysli Evropanů se mísil pocit zoufalství a strachu s pocitem rozhořčení. Na druhé straně vítězství muslimů velice posílilo jejich odhodlání získat zpět ztracené území. Papež si byl dobře vědom toho, že na nově vzniklou situaci na Východě musí zareagovat. Vydal papežskou bulu *Quantum praedecessores*, ve které vyzýval francouzského krále a šlechtu k přijetí kříže. Čtyři týdny po vydání papežské buly, o Vánocích roku 1145, svolal francouzský král Ludvík VII. do Bourges příslušníky šlechty. Přítomným sdělil, že se hodlá vydat jako křížák do Svaté země. Vybídl ostatní, aby se k jeho tažení přidali. Je však podivné, že se francouzský král o iniciativě papeže nezmínil ani jedním slůvkem.³⁸ Výzva papeže, ani výzva francouzského krále nedopadla na úrodnou půdu. Ludvík VII. roku 1142 zabral území svého nejmocnějšího vazala, Theobalda de Champagne. Tento čin vzbudil mezi velmožni³⁹ značnou nelibost. Projednání záležitosti bylo přesunuto na Velikonoce. Po svém neúspěchu v Bourges se francouzský král obrátil s žádostí o pomoc ke sv. Bernardovi z Clairvaux. Byl to právě on, kdo významnou měrou přispěl ke smíření Ludvíka VII. s hrabětem Theobaldem de Champagne. Sv. Bernard se agitátorské činnosti ujal s velkou chutí. Nesouhlasil však s tím, aby tažení řídil světský vladař. Obrátil se na papeže Evžena III., který bulu *Quantum praedecessores* vydal znovu v březnu roku 1146.⁴⁰

Na Velikonoce roku 1146 se konalo v burgundském Vézelay shromáždění francouzského krále a šlechty. Slova pronesená sv. Bernardem na speciálně vyrobené plošině na okraji města přinesla očekávaný účinek. Stejně jako na konci kázání papeže Urbana II., byly i zde řady dobrovolníků, ochotných přijmout kříž. První, kdo přijal kříž, byl francouzský král Ludvík, dále jeho bratr Robert, hrabě z Dreux. Jejich příkladu následovala řada šlechticů. Sv. Bernard vyzýval k účasti na kruciátě i v dalších evropských zemích. Svou účast výpravě přislíbil také německý král Konrád III. Jeho rozhodnutí zkomplikovalo plány papeže, který počítal s pomocí krále v Itálii. Spolu s německým monarchou se tažení zúčastnil také český kníže Vladislav II. Anglický a španělský král se vojenského tažení nezúčastnili. Papež Evžen III., francouzský král Ludvík VII. a

³⁷ *Atabeg* byl turecký šlechtický titul, který se uděloval správcům vzdálenějších provincií. Poprvé se tento titul objevil u Seldžuckých Turků.

³⁸ HROCHOVÁ V., *Křížové výpravy ve světle soudobých kronik*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1982, str. 83.

³⁹ Proti králi se postavil také jeho rádce, opat Suger de Saint-Denis.

⁴⁰ READ, P. P., *Templáři*. Praha: BB art, 2001, str. 116. HROCHOVÁ V., *Křížové výpravy ve světle soudobých kronik*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1982, str. 83.

čtyři arcibiskupové se účastnili shromáždění templářské kapituly v Paříži, konané 27.4.1147. Zde bylo také přítomno asi 130 rytířů a pravděpodobně stejný počet panošů a seržantů. Vilém z Tyru se domníval, že právo nosit na bílých pláštích rudý kříž, udělil papež Evžen III. templářům na tomto zasedání.⁴¹ Druhá kruciáta se stala největším křížovým tažením v dějinách, neboť se operace neomezovaly jen na boj s nevěřícími na Východě. Nezávisle na ní se prováděla i námořní expedice. Zúčastnili se jí bojovníci z Anglie a Normandie, kteří se nesmazatelně zapsali do dějin svou pomocí portugalskému králi Alfonsovi při dobývání Lisabonu. Zachoval se nám tzv. Dopis křižáka, podrobně popisující průběh dobývání. Vojenské akce byly namířeny také proti slovanským Venedům na německém pomezí.

V druhé kruciátě operovaly nezávisle na sobě dvě armády. Vojáci z německých zemí, Lotrinska a Čech, pod vedením krále Konráda II. vytáhli koncem května z Řezna. Francouzským vojákům, kteří se na cestu vydali v červnu z Met, velel král Ludvík VII. Základní otázkou pro kruciáty představoval problém, jakou cestou se křižácké armády vydají do Svaté země. Francouzský král vyslal diplomatické poselstvo do Konstantinopole s cílem, vyjednat s císařem Manuelem I. průchod přes byzantské území. Diplomatické mise se účastnil také Everard z Barres, templářský mistr ve Francii. Everard se stal jedním z nejvěrnějších králových rádců. Zpočátku představa utábořené křižácké armády v blízkosti města byzantského císaře značně děsila. Diplomatická jednání dopadla pro křižáckou armádu úspěšně. Zprvu sice docházelo ke střetům francouzských vojáků s vojáky císařskými, jednání však nakonec vedla k příměří, které zpřístupnilo trhy zajišťující potřeby křižáků. Frankové nechovali důvěru k císaři Manuelovi I., který uzavřel mírovou smlouvu se seldžuckými Turky s cílem vést válku proti Rogerovi ze Sicílie. Na druhé straně i císař křižákům nedůvěřoval.

Druhá kruciáta byla nepříznivě ovlivněna rozpory mezi králem Francie a Anglie, bojující o nezávislost ve vojenském rozhodování. Cesta francouzské armády do Antiochie přes Malou Asii začala koncem října, kdy vojáci překročili řeku Bospor. Morálka vojáků byla ovlivněna dlouhotrvajícím špatným počasím, zprávou o porážce Konrádových vojáků u Dorylaemu, tak i neustálým napadáním turecké lehké jízdy⁴². Těžká jízda křižáků nebyla schopna efektivně odrazit v úzkých průsmycích pohoří Kadmus, mezi Laodikeou a Attalií, lehkou kavalérii Turků, ovládající přesnou střelbu z luku v plné rychlosti jízdy. V průběhu ledna sužoval francouzskou

⁴¹ *Ibid.*, str. 83.

⁴² První kruciáta dosáhla u Dorylaea slavného vítězství.

armádu nedostatek koní a proviantu. Když si Turci uvědomili slabost rytířů, staly se jejich útoky mnohem nelítostnější. Křižáci, jejichž oddílům chyběla soudržnost a koordinace, se brzy ocitla na pokraji zničení. V této kritické situaci se francouzský král Ludvík obrátil s žádostí o pomoc k templářským rytířům. Everard z Barres rozdělil křižáckou armádu na jednotky o padesáti mužích, do jejichž velení byl postaven jeden templářský rytíř. Ten byl zase odpovědný veliteli celého vojska, jímž byl templářský rytíř Gilbert: „Toto smíšené uspořádání zachránilo situaci. Křižáci se sbratřili s templáři a slíbili, že budou poslouchat jejich rozkazy“.⁴³ S pomocí templářů křižáci doputovali v únoru roku 1148 do byzantského přístavu Attalia. Strastiplná cesta přes hory způsobila nechuť rytířů v další cestě podobným terénem. Francouzský král přijal nabídku využití byzantské loďstvo k přepravě do Svatého Symeona v antiochijském knížectví.

Křižáci dorazili do Antiochie v březnu roku 1148. Zde vládl Raimond z Poitiers, mladší syn akvitánského vévody Viléma. Jeho manželkou byla Konstancie, dědička Bohemundova. Raimond se vypravil do přístavu, kde přivítal jak francouzské křižáky, tak i svou neteř Eleonoru Akvitánskou, doprovázející svého manžela do Svaté země. Dosavadní cesta vyčerpala finance francouzského krále. Ve vzniklé situaci se znovu ověřila bankovní schopnost templářů. Ludvík VII. znovu požádal o pomoc Everarda, který se vydal 10.5.1148 na cestu do Akkonu, aby zde získal dostatek financí pro další tažení. Kapitál získal buďto z pokladny koleje v Akkonu, nebo půjčkou za zástavu řádového majetku. Bylo nutné dohodnout se na dalším průběhu vojenských operací. Proto se v Palmae, poblíž Akkonu, 24.6.1148 sešli německý král Konrád III., francouzský král Ludvík VII., Balduin III. Jeruzalémský a patriarcha Fulcher. Válečné porady se zúčastnili také velmistr templářského řádu Robert de Craon a velmistr johanitů Raymond de Puy. Výsledkem jednání bylo, že se křižácké síly připraví k útoku na Damašek, který měl začít příští měsíc. Město bylo oblehnuto, ale po počátečních úspěších, skončilo tažení pro křesťany katastrofou. Původně oblehlo město asi stopadesát tisíc mužů ze západu, kde měli dobře zajištěné zásobování. Později zaujali pozice na východní straně od města, což byla závažná taktická chyba. Nejenže se tato pozice nacházela přímo naproti nejlépe opevněné části městských hradeb, ale nebyl zde ani žádný zdroj vody. O výsledku druhého kruciáty rozhodl morální stav křižácké armády. K uším křižáků docházely nové a nové zprávy o blížící se muslimské armádě, vedené synem Zengího Núruddínem.

⁴³ *Ibid.*, str. 119.

Druhá kruciáta skončila pro křesťany naprostým fiaskem a jako u každého neúspěchu se započalo s hledáním viníka či viníků. Vznikla řada teorií osvětlujících neúspěch křížáků v boji proti nevěřícím. Základem většiny byla buď zrada či podplacení některé ze zúčastněných stran. Velká část Evropanů považovala za původce nezdaru převážně místní Franky, kteří přijali východní způsoby a část z nich před tažením uzavřela spojení s vládcem Damašku Mu'in ad-Din Unur, od kterého v této době přijímali finanční obnosy.⁴⁴ Sblížení Franků s muslimským obyvatelstvem byl zcela přirozeným procesem. Na vlastní kůži Frankové poznali, že Arabové žijící na Východě nejsou jen nevzdělaní barbaři. Prolínání křesťanské, muslimské a židovské kultury vytvořilo v konečné podobě propracovaný a rozvinutý celek. Přátelské vztahy s muslimy měly také praktický charakter, muslimové tvořili totiž většinu místního obyvatelstva. Vzájemně se obviňovali i tři hlavní aktéři 2. kruciáty, sv. Bernard, německý král Konrád a král Francie Ludvík. Pro nás jsou však mnohem zajímavější obvinění templářů. Anonymní kronikář z Würzburgu byl přesvědčen o tom, že templáři přijali od obyvatel Damašku úplatek, aby městu pomohli.⁴⁵ Ve Svaté zemi se někdy koncem 60. let 12. století vyskytoval Jan z Würzburgu. Jan nabyt přesvědčení, že neúspěch tažení zapříčinila právě zrada templářů.

Byla obvinění templářů pravdivá? Nedochoval se nám žádný důkaz o tom, že by templáři vojenské operace nějakým způsobem sabotovali. Jejich činy vypovídají pravý opak. Francouzský král Ludvík VII. se řádu vždy zastával, protože však templáři mu vypomáhali jak vojensky, tak i finančně, lze značně pochybovat o jeho objektivitě. Fiasko u Damašku přimělo Konráda k rozhodnutí opustit Svatou zemi. Při zpáteční cestě navštívil Konstantinopol, kde uzavřel spojení s byzantským císařem Manuelem Komnénem I. proti Rogerovi Sicilskému. Pakt proti společnému nepříteli byl zpečetěn sňatkem Manuelovy neteře s bratrem Konrádovým. Francouzský král Ludvík měl však úplně jiné plány a nadále zůstával v Palestině. Podle jeho názoru za všemi neúspěchy stáli Byzantinci spolčení se Saracény. Do Evropy se vrátil teprve po uzavření spojení s Rogerem Sicilským. Ve své domovině vyzýval Ludvík k uspořádání nového tažení, tentokrát však namířenému proti Byzanci. Tažení bylo podpořeno několika kardinály, clunijským opatem Perem Ctíhodným, sv. Bernardem. Podporu získal i od svého vychovatele a rádce, opata Sugera ze Saint-Denis. Velmistr templářského řádu Robert de Craon

⁴⁴ *Ibid.*, str. 85.

⁴⁵ *Ibid.*, str. 85.

zemřel 13.1.1149. Novým velmistrem se stal přítel francouzského krále Everard des Barres. Na podzim 1149 se templářský velmistr vyskytoval v Evropě, kde vypomáhal s přípravou nového tažení.

Mocenské změny však probíhaly i na Východě. Zengí zemřel roku 1146 a jeho nástupcem se stal jeho syn Núruddín. Núruddín zdědil po svém otci válečnický talent. Porazil vojska Franků a v bitvě u Antiochie zabil knížete Raimonda. Situace se pro křižáky nezlepšila ani po střetu Baudouina III. s muslimskou armádou. Výsledek bitvy neovlivnili ani templáři, kteří byli poraženi na hlavu. Bylo jasné, že s nastalou situací je třeba se vypořádat co nejrychleji. V Evropě obdržel velmistr Everard zprávu od senešala Andrého z Montbardu. Ve zprávě byla důkladně popsána situace v Orientu a nakonec žádost o brzký velmistřův návrat. Roku 1152 byl Everard již znovu přítomen v jeruzalémském království. Na konci roku 1152 se templářský velmistr odhodlal k nečekanému činu, vzdal se svého postavení. Dodnes nevíme, proč se Everard z Barres k takovému kroku odhodlal. Víme však, že se stal mnichem v klášteře Bernarda z Clairvaux. Balduin III. věnoval templářskému řádu vojenskou pevnost v Gaze, ležící na jih od Aškelonu. Strategickou polohu pevnosti využil řád k napadání Aškelonu. Tato strategie byla odkoukána od muslimů. Jeruzalémská armáda započala s obléháním Aškelonu 25.1.1153. Město bylo měsíce v obležení, když se v noci 15.8. několik obránců rozhodlo zapálit jednu z obléhacích věží. Plán obránců však zhatil vítr, který znenadání změnil směr a nasměroval plameny proti městským hradbám. Část opevnění nápor ohně nevydržela a vzniklým otvorem vnikly do města jednotky templářů pod vedením Bernarda z Tremelay. Templářům se však nepodařilo průlom udržet. O život přišel velmistr řádu a přibližně čtyřicet jeho bratří.

Důvod neúspěšného útoku? Vilém z Tyru uvádí, že templářský velmistr zakázal ostatním vojákům vstup do města: „Bylo řečeno, že jiným zabránili, aby se přiblížili, a sice z toho důvodu, že ti, kdo vstoupí jako první, získají větší díl na kořisti a cennější lup“.⁴⁶ Vedla tedy chamtivost templářského řádu k neúspěšnému útoku? Žádný z muslimských kronikářů se však o události nezmiňuje. Víme však, že Vilém z Tyru nechoval k templářskému řádu takřka žádné sympatie. Co se skutečně oné noci 15.8. stalo, se pravděpodobně již nikdy nedovíme. O sedm dní později Aškelon padl do rukou křesťanů. Novým velmistrem řádu se stal André de Montbard. Roku 1153 přišel křesťanský svět o dvě osobnosti: o sv. Bernarda (†20.8.) a papeže Evžena. Roku 1154 se Núruddínovi podařilo získat Damašek. Myšlenka na křížovou výpravu proti Byzanci usnula.⁴⁷

⁴⁶ *Ibid.*, str. 90.

⁴⁷ WASSERMAN, J., *Templáři a Asasínové. Nebeští bojovníci*. BB/art s.r.o., 2004, str. 177.

7. Saladinův nástup

Z vojenského hlediska bylo dobytí Aškelonu důležitým krokem. Poloha města umožňovala křižákům nejenom plánovat vojenské akce proti Egyptu, ale získali tak pod kontrolu i přístupovou cestu. Egyptská země byla také cenná pro své zdroje. V následujících letech vojenská aktivita prakticky ustala. Čas od času však docházelo ke střetům na obou stranách. Velká tažení značně vyčerpávala královské pokladny. Právě v této době získávaly rytířské řády od šlechticů darem pevnosti, ležící v neklidných oblastech. Ti se tak zbavili povinnosti financovat posádky v pevnostech a zajišťovat dostatečné množství zásob. Rytířské řády se tak staly obránci Svaté země. Nové válečné tažení začal plánovat až Amalrich. Ten nastoupil na jeruzalémský trůn po smrti svého bratra Balduina III, roku 1162. Jeho pozornost se zaměřila na Egypt, jenž měl pro další dění v Orientu strategický význam. V případě, že by se podařilo jeruzalémskému králi dobýt Egypt, muslimská hrozba by byla rozdělena. Tuto skutečnost si uvědomoval i úhlavní nepřítel Franků Núr-ad-Dín, jehož plán byl stejný. Na podzim roku 1163 se uskutečnila první výprava do Egypta. Součástí franského vojska byli také templáři, vedeni velmistrem řádu Bernardem de Blanchefort. K zastavení postupu franského vojska využili Egypt'ané sílu nilské řeky a prorazili hráze v Nílské deltě.

První neúspěch však jeruzalémského krále Amalricha neodradil a do Egypta se vrátil následující rok. Pozadu nezůstal ani Núr-ad-Dín, který pověřil dobytím Káhiry kurského generála Širkúha. V době, když Amalrich vyjednával s egyptským vezírem Šávarem, využil Núr-ad-Dín nepřítomnosti krále a zaútočil na Antiochii. Jelikož nebylo v silách jeruzalémského krále vrátit se včas, musel se s nepřítelem střetnout princ Bohemund III. Také tohoto tažení se zúčastnili templářští rytíři, jenž Bohemundovi III. radili, aby na početnější Núr-ad-Dínovu armádu neútočil. Navzdory radám zkušenějších válečníků, rozhodl se Bohemund na muslimy zaútočit. K masakru franské armády došlo 10.8.1164 u Harimu. O život přišlo přibližně 60 příslušníků templářského řádu. Pouhým sedmi z nich se podařilo zachránit si život. Bohemund III. a řada dalších velmožů padla do muslimského zajetí. Roku 1166 přišli templáři o jeskynní pevnost v Zajordánsku. Jeruzalémský král byl přesvědčen, že se řád vzdal pevnosti příliš rychle a dal oběsit 12 příslušníků řádu. Následujícího roku uzavřel Amalrich dohodu s egyptským vezírem Šávarem. Co přimělo

egyptského vezíra k uzavření dohody s Franky? Důvodem byla přibližující se muslimská armáda vedená Šírkúhem. Frankové přislíbili Egyptu pomoc v případě, že jim Šávar pomůže v boji proti Šírkúhovi. Můžeme předpokládat, že i tohoto vojenského tažení se zúčastnili templářští rytíři. Hlavní vyjednaváč Hugo, pán z Caesareje, využíval rad Geoffrey Fulchera, předního templáře, přinejmenším od roku 1156.⁴⁸ Vztah panující mezi Jeruzalémským královstvím a Egyptem Amalrichovi plně nevyhovoval, jeho záměrem bylo připojit Egypt ke svému království. Vilém z Tyru nabyt přesvědčení, že královy záměry získaly podporu v osobě velmistra johanitského řádu Gilberta d' Aissailly. Řád johanitů se v této době nacházel ve velice nepříznivé finanční situaci a velmistr předpokládal, že dobytí Egypta představuje jediný způsob, jak řád zachránit. Vilém z Tyru popisuje ve své kronice Gilberta z Aissailly jako „velkodušného, ale nestálé a těkavé myslí“.⁴⁹ Naproti tomu velmistr templářského řádu Bertrand de Blanchefort nepřislíbil účast svých rytířů na tažení.

V minulosti templáři Amalrichovy záměry podporovali, tak proč se rozhodli roku 1168 držet zpátky? Uvádí se několik důvodů, Jelikož byla stále platná dohoda uzavřená mezi Šávarem a jeruzalémským králem, je možné, že se řád tažení nezúčastnil z morálních důvodů. Nechtěli porušit dohodu, při jejíž realizaci byl přítomen jejich bratr. Vilém z Tyru popisuje templářského velmistra Bertranda de Blanchefort jako „zbožného a bohobojného“.⁵⁰ Existuje však také možnost, že rozhodnutí řádu bylo ovlivněno rivalitou, panující mezi johanity a templáři. Jako další důvod se někdy uvádějí obchodní aktivity templářů s italskými kupci, jenž obchodovali s Egyptem. Ať už stálo za rozhodnutím templářského velmistra cokoli, vztahy mezi řádem a Amalrichem I. se značně ochladily. Událost, ke které došlo roku 1173, k napravení vztahu nepřispěla. V této době se jeruzalémský král pokoušel navázat diplomatické vztahy s vůdcem syrských asasínů Sinánem ibn Salmánem ibn Muhammadem, jenž se do dějin zapsal jako „Stařec z hory“. Spojenectví mělo být uzavřeno za těchto následujících podmínek. Templářský řád vybíral od Asasínů roční poplatek ve výši 2000 besantů. Sinán požadoval snížení odváděné částky. Podle Viléma z Tyru požadoval král od Asasínů přestoupení na křesťanskou víru.⁵¹ Sinán vyslal k Amalrichovi posla jménem Abdulláh, jenž byl při zpáteční cestě za Tripolisem přepaden a zabit skupinou templářů. Opovázlivost templářského řádu krále rozzuřila, omluvil se Sinánovi a od řádu vyžadoval vydání viníků a především vraha. Velmistrem templářského řádu byl v té době

⁴⁸ *Ibid.*, str. 110.

⁴⁹ *Ibid.*, str. 111.

⁵⁰ *Ibid.*, str. 111.

⁵¹ *Ibid.*, str. 114.

Odo de Saint-Amand, ten neměl v úmyslu vydat vraha Waltera z Mesnilu. Aby podložil své rozhodnutí, odvolal se na papežskou bulu z roku 1139, která vymanila templáře z pravomoci jeruzalémského krále. Templáře obviněného z vraždy poslal do Říma, kde ho měl soudit sám papež. Amalricha rozhodnutí velmistra neuspokojilo, vypravil se do Sidónu, kde Waltera zatkł a uvrhl do žaláře. I když Amalrich dokázal Starci z hory, že se na přepadení nijak nepodílel, k plánovanému spojení už nikdy nedošlo. Další osud templářského rytíře Waltera nám bohužel není znám. Tohoto incidentu využili kronikáři Vilem z Tyru a Walter Map k dalším útokům proti charakteru templářů. Proč se templáři rozhodli k takovému činu, nebylo nikdy hodnověrně vysvětleno. Další jednání mezi Asasíny a jeruzalémským králem znemožnila roku 1174 Amalrichova smrt. Ve stejném roce jako král Amalrich, umírá také Núr-ad-Dín.

7.1 Hrozba pro zámoří

Smrtí Núr-ad-Dína se daly do pohybu události předznamenávající osud Franků na Východě. Nástupcem se měl stát jeho syn as-Salih-Ismaíl-al-Malik, jemuž bylo pouhých jedenáct let. Tato situace rozpoutala spor o regentství mezi místodržícími Aleppa, Damašku, Káhiry a Mosolu. V Káhíře byl v této době místodržícím Saláhuddín Júsuf, jenž se do povědomí Franků zapsal pod jménem Saladin⁵². Narodil se v Sýrii roku 1138. V mládí se zabýval nejen studiem koránu, ale také arabskou poezií a filozofií. Svoje první zkušenosti s velením získal roku 1167, kdy i přes početní převahu křesťanů dokázal ubránit svou pozici. Stal se prvním králem ajjúbovské dynastie. Když roku 1174 zemřel Núr-ad-Dín dospěl Saladin k rozhodnutí, že nastal pravý čas, aby vzal běh věcí do svých rukou. Díky své obratné politice získával na svou stranu řadu spojenců, ale co bylo mnohem důležitější, dokázal sjednotit různé muslimské frakce. Věřil, že jediný způsob jak očistit zemi od Franků, je pokračovat v džihádu (svaté válce). V Jeruzalémském království problémy s nástupnictvím po Amalrichově smrti nebyly. V této době se již v křižáckých státech dodržovalo pravidlo, že trůn přechází na právoplatného dědice. Novým králem Jeruzaléma se stal třináctiletý Balduin IV., jehož postihlo malomocenství. Do doby, než dosáhl mladý nástupce trůnu plnoletosti, zemi spravoval tripolský hrabě Raymond III. Přestože Saladin vedl válku proti Frankům, vážili si ho nejenom muslimové, ale také křesťané.

⁵² HINDELEY, G.: Saladin a počátky džihádu. Praha: Baronet, 2009. 256 s. ISBN 978-80-7834-203-1.

Bylo známo, že byl Saladin důvěryhodným, odvážným, zbožným a poctivým mužem, jenž měl soucit s křesťanskými zajatci. Mezi Franky bylo známo, že dohoda uzavřená se Saladinem nebude z jeho strany porušena. Svědectví o Saladinově povaze nám přinášejí dvě události. Křesťanští zajatci drženi v Damašku obdrželi kožešiny, které je měly chránit před chladným počasím. Během svatby Humphreye IV. z Toronu s princeznou Isabellou, jenž se konala roku 1183 na hradě Kerak, oblehla zmíněný hrad Saladinova armáda.⁵³ Bylo nařízeno, aby se na věž, kde probíhaly oslavy, nezaměřovala palba z válečných praků. Nejzávažnější hrozbu pro Svatou zemi spatřoval Saladin v rytířských řádech. Saladin si uvědomil, že nejjistějším způsobem, jak porazit křižácké státy, je jejich izolace. Seldžučtí náčelníci na Východě a Anatólii byli mimo hru. Jediným možným spojencem křižáků se mohla stát Byzantská říše, která však byla roku 1176 zasažena drtivou porážkou. Byzantský císař Manuel bojoval u Myriokefalu proti Seldžukům a utrpěl drtivou porážku. Již tak oslabené Byzantské říši nepomohly ani vnitropolitické problémy, objevující se po smrti Manuela roku 1180. Křižácké státy byly nyní zcela obklíčeny.

Situaci křižáckých států nepomohl ani neklid panující v Jeruzalémském království. Frankové byli rozděleni na dvě skupiny. První skupinu zastupoval tripolský hrabě Raymond III., jenž zastával pozici regenta během Balduinovy nezletilosti. Chtěl s muslimy uzavřít mír. Jeho záměry našly podporu jak mezi významnými jeruzalémskými rodinami, tak i v řádu sv. Jana. Opačný názor zastávali templáři, jenž chtěli s muslimy bojovat. Situace v Jeruzalémě přiměla Saladina k názoru, že nastala vhodná chvíle k jednání. Roku 1177 zamířil se svou armádou proti Gaze, kde na něj již čekali templářští rytíři. Když Saladin viděl, že jsou templáři v Gaze, změnil směr svého tažení a oblehl Aškelon. Na tento krok odpověděl jeruzalémský král Balduin IV. protiútokem a k městu se dostal před muslimy. Vzniklá situace Saladina nijak zvlášť nezaskočila, jako schopný vojevůdce dokázal svou strategii rychle přizpůsobovat. Část armády nechal předstírat obléhání Aškelonu a se zbytkem své armády zamířil k nechráněnému Jeruzalému. Jeruzalémský král Saladinův krok včas prohlédl. Prorazil obléhatele a společně s templářskými rytíři z Gazy se vydal za Saladinem. Nepřátelskou armádu rozdrtili pětadvacátého listopadu u Montgisardu. Frakové však nedokázali zajmout Saladina, jenž uprchl do Egypta. Saladin sice utrpěl drtivou porážku, ale jeho plány zůstávaly stejné. V říjnu roku 1178 začali templáři, se souhlasem Balduina se stavbou hradu u Jákobova hrobu přes řeku Jordán. V knize Genesis se

⁵³ *Ibid.*, str. 144.

uvádí, že na tomto místě zápasil Jákob s andělem. Hrad měl velice výhodnou strategickou polohu, kontroloval cestu do Damašku, ale právě toto území bylo mírovou smlouvou označeno jako tzv. nevojenské pásmo. Bylo nanejvýš jasné, že Saladinova odpověď bude rychlá. Nedokončený hrad byl oblehnut muslimským vojskem již v červnu roku 1179. I když se Saladinovi nepodařilo hrad obsadit, porazil u Mardž Ajjúnu (Údolí pramenů) křesťanskou armádu, skládající se z templářských rytířů vedených velmistrem Odonem de Saint-Amand a vojáků Raymonda z Tripolisu. Muslimové zajali řadu franských rytířů a také samotného velmistra templářů. Ten se odmítl stát loutkou při vyjednávání, zůstal v muslimském zajetí, až do roku 1180, kdy zemřel. Vilém z Tyru, jenž byl znám svým skeptickým postojem k rytířským řádům, uvádí, že velmistrový čin mu „diktovala pýcha, které měl na rozdávání“.

7.2 Franské spory

Během prvních dvou křižáckých výprav využívali Frankové ve svůj prospěch nejednotnost muslimských náčelníků. Saladin, zkušený válečník a politik, využíval spory mezi křesťany k upevnění své pozice. Novým velmistrem templářského řádu se stal Arnaud de Toroge, jenž od roku 1167 zastával v řádu funkci mistra Provence a Španělska. Nově zvolený velmistr si rychle uvědomil, že pokud nebudou křesťanské síly postupovat jednotně, může to mít nedozírné následky. Svůj hlavní úkol spatřoval ve sjednocení Franků na Východě a také získání posil z Evropy. Jeho snaha však přinesla jen částečný úspěch. Roku 1184 se spolu s velmistrem johanitů Rogerem z Moulins a nově zvoleným jeruzalémským patriarchou Herakliem vydal do Evropy se záměrem upozornit na nebezpečí, jenž Saladin představoval. Arnold z Torroji své poslání nedokončil, zemřel 30.9.1184 ve Veroně. Události, k nimž dojde v následujících letech, postavení Franků na Východě nezlepší. Jeruzalémský král Balduin IV. podléhal pomalu, ale jistě malomocenství. O jeho stavu nám podává zprávu Vilém z Tyru, jenž píše že ho jeho malomocenství tak oslabilo, že už mu tělo nemohlo sloužit. „Přestal vidět, jeho ruce a nohy se začaly rozpadat. Už nemohl vládnout svému království a věnovat se jeho potřebám“.⁵⁴ Proto přenesl své pravomoci na svého švagra Guy z Lusignan. Guy získal podporu templářského řádu, jehož novým velmistrem se stal Gérard de Ridefort. Gérard patřil ke ctižádostivým rytířům,

⁵⁴ BRIDGE, A., *Křížové výpravy*. Praha: Academia, 1995, str. 142.

proto zůstává nejasné, proč vstoupil do templářského řádu. Odpověď nám může poskytnout událost, ke které došlo před jeho vstupem do řádu. Tripolský hrabě Raymond III. Gerardovi slíbil udělit v léno město Botron. Botronský pán Vílém zemřel roku 1180 a nezanechal po sobě mužského dědice. Tripolský hrabě však nedodržel svůj slib a panství věnoval Plivainovi, pisanskému kupci. Gérard hraběti tuto křivdu nikdy neodpustil a stal se členem řádu, aby získal moc a postavení jiným způsobem.

7.3 Mocenské změny

Své nemoci podlehl Balduin IV. na jaře roku 1185. Novým jeruzalémským králem se stal sedmiletý syn královny sestry Sibyly z prvního manželství Balduin V. Do doby, než se nový král bude moci ujmout svých povinností, byl zvolen regentem Raymond z Tripolisu, jenž dříve zastával funkci prvního ministra. Raymond si uvědomoval, že musí získat trochu času, aby se stabilizovalo postavení Franků na Východě. Proto dojednal se Saladinem příměří na čtyři roky. I Saladin musel řešit vnitřní spory a potřeboval čas. Mladičký Balduin V. zemřel roku 1186 a podle závěti sepsané Balduinem IV. roku 1183 se v případě, že by jeho synovec zemřel před dovršením věku deseti let, bude Raymond z Tripolisu nadále zastávat funkci regenta, neboli bailiho. Na volbě nového krále se měli dohodnout papež, císař Svaté římské říše a králové Francie a Anglie.

Žádná právní listina však nedokáže ovlivnit běh událostí. Před volbou nového krále se uskutečnil v jeruzalémském království puč, po kterém se trůnu zmocnila sestra Balduina IV. Sibyla, jejímž manželem byl v této době Guy z Lusignan. Krystalizace obou stran byla nyní skončena: na jedné straně stála „dvorská“ strana kolem Sibyly, její matky Agnes z Courtenay a jejich pokrevních i manželských příbuzných a na straně druhé významní místní baroni vedení Raymondem z Tripolisu a podporování předním šlechtickým rodem Ibelinů.⁵⁵ K vyhocení poměrů v království došlo v zimě roku 1186-1187, kdy velmistr templářů přesvědčil krále Guy, aby smír s Raymondem zajistil pomocí vojenské síly. Balian z Ibelinu přesvědčil Guyn z Lusignan, aby upustil od plánovaného útoku a celou záležitost raději řešil diplomatickou cestou. Aby mohl v klidu vyřešit situaci s jeruzalémským králem, uzavřel Raymond se Saladinem roku 1187 smlouvu, jenž měla ochránit Tripolis a Galileju před muslimy. Místem, kde se měla

⁵⁵ *Ibid.*, str. 12.

konat diplomatická jednání, se stala Tiberiada, ležící na pobřeží Galilejského jezera. Zájmy jeruzalémského krále zastupoval Gerard z Ridefortu a Roger z Moulins, oba velmistři byli doprovázeni rytíři svých řádů. Královo poselstvo pobývalo na hradě templářů Le Feve, když se doslechli, že Raymond umožnil muslimům vstup na svá území po dobu čtyřiaadvaceti hodin, za předpokladu, že zachovají mír. Velmistr templářů začal urychleně jednat. Od templářské posádky v Cacu si okamžitě vyžádal posily a následujícího dne, 1.5.1187, se vydali vstříc nepříteli. U Nazaretu se k Frankům přidala část místní královské posádky. S muslimy, vedenými Saladinovým synem Afdalem, se střetli u Cressonských pramenů

Zde zjistili, že muslimský průzkum tvoří přibližně sedm tisíc mužů, což mnohonásobně převyšovalo počet franských bojovníků. Křesťanské síly tvořilo stočtyřicet rytířů, z čehož bylo devadesát templářů. Námitky, vznášené ze strany templářského maršála Jakuba z Mailly a velmistra johanitů Rogera de Moulins, nebral Gérard na zřetel a nařídil na muslimy zaútočit. Bitva skončila pro Franky katastrofálně, v boji padlo osmdesát sedm templářských rytířů, mezi nimi i templářský maršál. Velmistr templářů z krvavé bitvy vyvázl s těžkými zraněními, ale velmistr johanitského řádu takové štěstí neměl. V bitvě padl. Porážka Franků byla předzvěstí událostí, které měly nastat. Kompilátor lyonského rukopisu píše „toto byl počátek ztráty království“.⁵⁶ Raimond z Tripolisu si byl vědom toho, že má na masakru svůj podíl. Smlouvu uzavřenou se Saladinem zrušil a podřídil se jeruzalémskému králi. Jeho vztah s Gérardem zůstával nadále nepříznivý.

7.4 Rohy Hattinu

V době, kdy se Frankové snažili vzpamatovat z krvavé porážky, se Saladin připravoval k rozhodujícímu úderu. Veškerou svou vojenskou sílu shromáždil za Jordánem u al-Aštary. Ani jeruzalémský král Guy však nezůstal v nečinnosti a vyhlásil arriére-ban (všeobecná mobilizace). Veškeré křesťanské jednotky se shromažďovaly u Akkonu. Aby mohl král Guy najmout žoldnéře, uvolnil velmistr templářů peníze, jenž u řádu uložil Jindřich II. Během svého pochodu na Jeruzalém, obsadil Saladin Tiberiadu a tak získal do zajetí manželku Raymonda z Tripolisu. Na 1.7. byla do Akkonu svolána válečná porada, na které se měli Frankové dohodnout

⁵⁶ *Ibid.*, str. 124.

na dalším postupu. I když byl život jeho manželky ohrožen, nabádal Raymond krále k opatrnosti. Byl si dobře vědom velikosti muslimské armády. Znovu se však prokázal vliv, jenž měl na jeruzalémského krále Gérard z Ridefortu. Ještě téže noci přiměl krále ke změně stanoviska. Následující úryvek, odvozený z Ernoulova líčení, ukazuje, jak velmistr krále údajně přesvědčil. „Pane, nevěř radám hraběte. Je to zrádce a ty dobře víš, že k tobě nechová žádnou náklonnost a přeje si tvou pohanu, a abys přišel o království. Já ti však radím, abys okamžitě vyrazil a my s tebou, a abychom tak přemohli Saladina. Toto je první těžká zkouška, kterou musíš podstoupit v čase svého panování. Neodejdeš-li z této pastviny, Saladin sem přijde a zaútočí na tebe. A ustoupíš-li při jeho útoku, hanba a ostuda bude vskutku veliká.“⁵⁷

Následujícího dne za úsvitu se vydalo křesťanské vojsko na pochod nemilosrdnou pouští. Během pochodu se musely křesťanské jednotky vypořádat jak s útoky muslimských lučištníků, tak i s nedostatkem vody. Templářští rytíři, tvořící zadní voj, požádali krále, aby armáda na noc zastavila. Když se o žádosti doslechl hrabě Raymond, prohlásil: „Pane Bože, válka skončila. Jsme mrtví muži. Království je vyřízené.“⁵⁸ Když armáda dorazila na kopec zvaný Hattínské rohy, vydal Guy rozkaz postavit tábor. Bohužel pro Franky byla studna na plošině vyschlá. Události, ke kterým došlo během noci, komentuje muslimský kronikář takto: „této noci byli na stráži andělé smrti.“⁵⁹ Muslimové v noci zapálili keře v okolí franského tábora. Dým, kouř a žár už tak oslabeným křesťanům na odvaze nepřidal. Rozkaz k útoku vydal Saladin za svítání 4.7.1187. Franské jednotky neměly ani sebemenší naději, že bitvu vyhrají. V boji padlo tisíce křesťanských vojáků a další tisíce padlo do zajetí. Kromě zajatců získal Saladin také vzácnou relikvii – fragment kříže z Golgoty. Jeruzalémskému králi Guyovi byla Saladinem nabídnuta sklenice vody, kterou s vděčností přijal. Podle muslimské tradice je život každého zajatce ušetřen v případě, že mu je nabídnuta voda a jídlo. Reginald z Chatillonu však takové štěstí neměl a dostal od Saladina ultimátum. Buď bude konvertovat k islámu, nebo zemře. Ještě, když Reginald pronášel slova o tom, že konvertovat nebude, utál mu Saladin hlavu. Stejný osud čekal i na zajaté členy templářského a johanitského řádu. Toho dne bylo popraveno všech 232 zajatých templářských a johanitských rytířů. Jediný, kdo si zachránil svůj život, byl velmistr templářů Gérard de Ridefortu, jenž skončil v zajetí. Saladinovi již nic nestálo v cestě do Jeruzaléma. Obsadil Akkon, Aškelon a Gazu. Do Svatého města vstoupil 2. 10. 1187. Křesťanský kříž byl stržen ze Skalního chrámu a

⁵⁷ *Ibid.*, str. 125.

⁵⁸ *Ibid.*, str. 56.

⁵⁹ *Ibid.*, str. 147.

dva dny vláčen ulicemi města, kde po něm muslimové šlapali. Chrám Svatého hrobu zůstal v křesťanských rukou. Členům johanitského řádu bylo prozatím dovoleno, aby zůstali ve městě a pokračovali ve své činnosti. Templáři byli donuceni opustit své ústřední sídlo v mešitě al-Aksá. Již nikdy se na místo svého založení nevrátili.

8. Třetí a čtvrtá křížová výprava

Cíl první kruciáty Jeruzalém byl ztracen. Po získání Svatého města pokračoval Saladin v dobývání území. Evropa, která dříve nebrala varování před Saladinem příliš vážně, byla nyní zděšena. O situaci Franků ve Svaté zemi se Urban III. dozvěděl z dopisu vrchního komandéra bratra Terence, jenž se stal vůdcem řádu v době zajetí Gérarda z Ridefortu. Špatné zprávy neblaze zapůsobily na špatné zdraví Urbanovo, jenž brzy zemřel. Novým papežem se stal Řehoř VIII., jenž však v úřadu pobýval pouhé dva měsíce. V době, kdy pobýval v úřadu, stihl udělat jednu důležitou věc. Panovníky evropských zemích vyzval, aby přerušili vnitřní spory na sedm let a zaměřili se na boj s nevěřícími. K prvním, kdo na papežovu výzvu reagoval, patřil sicilský král Vilém II. Poslal flotilu padesáti galér, aby pomohly Antiochii. Evropští panovníci se připravovali na třetí křížovou výpravu. Mezitím se templáři a johanité ve Svaté zemi pokoušeli zadržet postup muslimů. V zuřivých bojích přišli templáři o hrady Safed a Gaston a johanité o Belvoir, Kerak a Montreal. Úsilí rytířských řádů se však vyplatilo a ostatní državy zůstaly v jejich rukách. Jeruzalémský král Guy se z muslimského zajetí vykoupil v červenci roku 1188. Velmistř templářského řádu Gérard de Ridefort svobodu získal jiným způsobem. Templářské posádce v Gaze rozkázal, aby strategicky položený hrad, jenž se označoval za „bránu z Egypta do Palestiny“, opustila. V této době odolával Tyr útoku muslimů. Vojenským jednotkám ve městě velel německý kníže Konrád z Montferratu, jenž tak splnil svůj slib podniknout křížovou výpravu. Díky jeho vojenským schopnostem Saladin počátkem roku 1188 se svou armádou odtáhl. Konrád byl přesvědčen, že drtivé porážky, které utrpěli křesťané pod Guyovým vedením, ho zbavují královského postavení. Uzavřel sňatek s Isabelou, dcerou Amalricha, čímž získal legitimní nárok na jeruzalémský trůn. V srpnu roku 1189 oblehl Guy muslimy ovládaný Akkon. Templářský velmistř zemřel 4.10.1189 v bojích u městských hradeb.

I přes počáteční neúspěch, měli Frankové dostatek sil, aby město i nadále obléhali. Muslimové dokázali město udržet po další dva roky. V době, kdy Frankové obléhali Akkon, vyplula z Anglie a Francie flotila směřující do Svaté země. Anglický král Richard a francouzský král Filip přijali kříž až roku 1189, tedy po smrti Jindřicha II. Cestou do Svaté země zakotvil Richard na Kypru a dobyl jej. Obě flotily připluly do Akkonu 8. 6. 1191 a za pouhé čtyři dny

vstoupili Frankové do města. K události, ke které došlo zaujímají rozdílné stanovisko kronikáři muslimští i křesťanští. Při vyjednávání podmínek výměny zajatců došlo k průtahům. Saladin požadoval od templářů stvrzení podmínek smlouvy. Templáři mu záruku neposkytli. Richard Lví srdce dal popravít sedmadvacet tisíc zajatců včetně žen a dětí. Tento hrůzný čin ale neodpovídal Richardově charakteru a dodnes zůstává nevysvětlen. Tři týdny po dobytí Akkonu se francouzský král rozhodl vydat zpět do své vlasti. Anglický král se vydal jinou cestou a stal se velitelem třetí křížové výpravy. Přítomnost Richarda, jenž byl vynikajícím stratégem, změnila situaci Franků ve Svaté zemi. Řád templářských rytířů měl nyní nového velmistra Roberta de Sablé, jenž byl blízkým přítelem anglického krále. Krátce po zvolení do funkce odkoupil velmistr od Richarda za sto tisíc byzantiů Kypr. Templáři brzy na vlastní kůži pocítili, že k udržení řeckého obyvatelstva pod kontrolou, je potřeba mnohem větší posádky než předpokládali. Proto ostrov vrátili zpět do vlastnictví anglického krále.

Křížácká armáda pod Richardovým vedením nyní pochodovala k Haifě a Caesareji. Jelikož během cesty na vojsko útočili muslimští vojáci, musela se jízda držet v sevřené formaci – přední voj tvořili templáři a zadní johanité. Lze říci, že až během této výpravy se v plné síle projevila bojová síla templářů. K přímému střetu obou armád došlo 7.9.1191, kdy Saladin napadl Franky u Arsúfu. V bitvě se projevily Richardovy vojenské schopnosti a také železná disciplína rytířských řádů. Ztráty na obou stranách byly nepatrné, ale i přesto utrpěl Saladin porážku. Toto vítězství Frankům ukázalo, že Saladina lze porazit. Křížácká armáda se dostala až na dohled ke Svatému městu. Křížáci, jenž přišli s anglickým králem, chtěli na město zaútočit. Velmistr templářského řádu Robert de Sablé a velmistr johanitů Geoffroi de Donjon, však byli opačného názoru a radili králi, aby byl opatrný. Jejich hlavním argumentem, proč na Jeruzalém neútočit, bylo, že i kdyby se jim město podařilo dobýt, bude po odchodu křížáků město těžké udržet. Znovu se ukázalo, že Richard je dobrým stratégem. Souhlasil s názorem velmistrů a svou pozornost zaměřil na opevnění Aškelonu. Mezi oběma stranami docházelo k drobným šarvátkám, ale žádná ze stran nedokázala získat rozhodující převahu. Nakonec se Richard Lví srdce a Saladin dohodli na pětiletém příměří. Oba dva potřebovali čas na vyřešení svých problémů. Osud Svaté země nebyl Richardovi lhostejný a proto, před návratem do Evropy, musel vyřešit, kdo nastoupí na královský trůn. Králem se měl, na přání zámožské šlechty, stát Konrád z Montferratu, jenž byl však před

korunovací zavražděn Asasíny. Objevily se spekulace, že si vraždu objednal právě Richard. Tato domněnka nebyla nikdy potvrzena. Faktem však zůstává, že dva dny po smrti manžela vstoupila královna Isabela do manželství s Jindřichem ze Champagne. Richardův synovec Jindřich se tak stal jeruzalémským králem. Smrtí Saladina roku 1193, skončilo pro Franky nepříznivé období. Saladinova smrt způsobila rozpad křehké jednoty četných islámských frakcí.

Třetí křížová výprava skončila a křižáci se vrátili zpět do Evropy. Před Franky žijícími v Zámorí stál úkol získat zpět ztracené postavení. Byl to úkol nelehký a finančně vyčerpávající. V minulosti se templáři osvědčili jako schopní bankéři a v průběhu třetího křížáckého tažení se projevil i jejich vojenský potenciál. Po ztrátě Jeruzaléma přestěhovali templáři své ústřední sídlo do Akkonu, kde zůstali přibližně dalších sto let. Na přelomu třináctého století se i templáři snažili získat zpět ztracené území. Jejich úsilí se vyplatilo a v letech 1213 až 1216 řád získal zpět některé své državy. Roku 1198 vyhlásil nově zvolený papež Inocenc III. novou křížovou výpravu, ale jeho výzva se v Evropě nesetkala s valným účinkem. Proto následujícího roku napsal dopis, ve kterém si stěžuje biskupům a šlechtě žijícím v Zámorí na situaci v Evropě. Inocenc III. si uvědomoval potenciál templářského řádu a proto duchovním často připomínal výsady a pravomoci, jenž řád do této doby obdržel. Aby nikdo nemohl o jeho postoji pochybovat, byla znovu vydána bula „Omne datum optimum“. Podpora poskytovaná templářům však nebyla slepá. Templáři byli papežským listem z roku 1207 napomenuti, aby svých výhod nezneužívali. Čtvrtá křížová výprava byla zahájena Inocencovým kázáním roku 1202, čímž začal papežův plán na sjednocení křesťanstva. Inocencovy záměry však skončily katastrofálně. Čtvrté křížové tažení skončilo roku 1204, aniž by se křižáci utkali s nějakým muslimem.

9. Pátá a šestá křížová výprava

V dalších letech se Inocenc III. zaměřuje na plánování nové kruciáty. Své plány však již nedokončí, neboť 16.6.1216 umírá v Perugii. Úkol dovést pátou křížovou výpravu do zdárného konce přejímá Honorius III. Se zapojením Francie, jenž vždy podporovala křižácká tažení do Svaté země, do nového tažení se nedalo počítat. Křižácká výprava byla financována z peněz, jenž byly uloženy v pařížském Templu, kde byl v té době pokladníkem bratr Haimard. Většinu francouzské armády totiž v této době zaměstnávalo tažení proti albigenským heretikům. Proto se vůdci tažení stali uherský král Ondřej a rakouský vévoda Leopold. Velmistr templářského řádu Guillaum de Chartres, jehož předchůdcem byl Filip z Plessis a velmistr johanitů Garin de Montaigu, obdrželi dopis papeže s výzvou, aby se na Kypru setkali s křižáckými vůdci. Na podzim roku 1217 se Ondřej a Leopold objevují ve Svaté zemi. Podle prvních plánů, měli Frankové zaútočit na Damašek, jemuž vládl al-Mu'azzam, al-Ádilův syn. V říjnu roku 1217 bylo v Akkonu dohodnuto, že cílem útoku se stane klíčové egyptské město Damietta. Papež Honorius III. se o změně plánu dozvěděl z dopisu, jenž mu poslal velmistr Guillaum. Templářský velmistr v dopise také žádá o posily. Během listopadu téhož roku podnikli křižáci řadu neúspěšných výprav do Palestiny, s cílem střetnout se s muslimským vojskem. Uherský král byl vzniklou situací natolik zarmoucen, že ze Svaté země na jaře následujícího roku odjel, čímž křižáky oslabil. V dubnu 1218 však dorazily z Fríska posily, o které Vilém žádal papeže.

Obléhání Damietty začalo v červnu roku 1218. Kromě křižácké armády se útoku na město zúčastnili také rytíři templářského, johanitského a německého řádu a jeruzalémský král Jan z Brienne se svými vojáky. Během obléhání sužovala křižáky epidemie úplavice. Město vydrželo obléhatelům vzdorovat až do listopadu roku 1219. Velmistr templářského řádu Guillaum se dobytí města nedočkal, zemřel 26.8.1218 či 1219. Novým velmistrem se stal Pierre de Montaigu, jehož bratr Garin de Montaigu byl v řádu johanitů. Společným znakem křížových výprav je soupeření světské a papežské moci o přímou kontrolu nad tažením. Roku 1219 vyslal papež do Svaté země kardinála Pelagia, aby se ujal vedení křižáků. Pelagiovu osobu můžeme charakterizovat dvěma, pro nás významnými rysy: 1) jeho strategické schopnosti nebyly valné a často tedy docházelo ke sporům se zkušenějšími vojevůdci, 2) Pelagius byl zastáncem tvrdé protimuslimské line. Když si

ajjúbovský sultán al-Kamil uvědomil, že pravděpodobnost ztráty klíčového města je den ode dne větší, rozhodl se učinit Frankům zajímavou nabídku. Stáhli-li by se z Egypta, podstoupil by jim al-Kamil oblast kolem Galileje a celou střední Palestinu včetně samotného Jeruzaléma. Pelagius, jenž rozhodně odmítal s nevěřícími vyjednávat, nabídku odmítl. Kardinálovo rozhodnutí podporovali jak mnozí Frankové, tak i templáři, jelikož si uvědomovali, že Jeruzalém nedokáže bez oblasti za Jordánem natrvalo udržet. Frankové tedy nadále zůstávali před branami města, které dobyli v listopadu roku 1219. Dobytí města posílilo Pelagiovo rozhodnutí pokračovat v egyptském tažení, i když ostatní vojevůdci, včetně templářů, zastávali názor, že křižáci nemají k dalším krokům dostatek sil. Pelagius se rozhodl, že o dalším postupu rozhodne, až dorazí císař Svaté říše římské Fridrich II. se svým vojskem. Ten roku 1212 při korunovaci ve Frankfurtu přísahal, že se zúčastní křížového tažení. V křižáckých řadách mezitím vzrůstalo napětí, způsobené jednak dlouhou nečinností, tak i čekáním na posily, jenž nepřicházely. Pelagius byl nakonec donucen učinit další krok a tak se v červenci roku 1221 křižácká armáda vydala na pochod. I přes námitky ze strany templářů se křižáckým cílem stala Káhira. U města Mansúry se muslimům podařilo křižáky nepozorovaně obklíčit. Al-Kamil nařídil protrhnout protipovodňové hráze, čímž znemožnil křižákům ustoupit. V této situaci neměl Pelagius jinou možnost, než přijmout sultánovy podmínky. Po navrácení Damietty, prokázal sultán křižákům laskavost a vrátil jim zpět pravý kříž. Bylo také sjednáno osmileté příměří.

Za neúspěchem páté křížové výpravy stála řada špatných strategických rozhodnutí, ovlivněných Pelagiovým přespříliš silným náboženským zaujetím. Svůj podíl viny na neúspěchu tažení měl také Fridrich II. Štaufský, vnuk Fridricha Barbarossy. Jeho slib, učiněný při korunovaci, nebyl zapomenut a tudíž otázka nového tažení byla stále aktuální. Na jednáních ve Ferentinu v březnu roku 1223 bylo rozhodnuto, že se 6. výprava odloží o dva roky. Papež Honorius III. umírá v březnu roku 1227 a jeho nástupcem se stal Řehoř IX. Bylo nanejvýš zřejmé, že Fridrich svou přísahu nehodlá dodržet a proto roku 1227 poslal patriarcha a velmistři rytířských řádů novému papeži dopis, ve kterém si stěžovali na Fridrichovo počínání. Fridrich II. byl Řehořem IX. vyzván, aby splnil svou přísahu. Pod hrozbou exkomunikace, neměl Fridrich II. jinou možnost, než se vypravit do Svaté země. Paradoxem je, že tento krok jej od exkomunikace nezachránil, když se císař dostal do Otrantu. Jeho armádu postihla epidemie a přiměla Fridricha

k dočasnému odložení tažení. I přes klatbu se Fridrich II. 7.9.1228 objevuje v Akkonu. Pro exkomunikaci se nemohl ujmout vedení 6. kruciáty. Na papežské straně stáli templáři, johanité a také část světských rytířů. Velmistr německých rytířů Hermann von Salza plně podporoval císaře.

9.1 Šestá křížová výprava

Vzniklá situace postavila templáře a také johanity do složité situace. Nemohli ignorovat papežova nařízení se zákazem podpory císaře. Díky malému počtu domů v Německu, nebyl vztah templářů k rodu Štaufů příliš silný. Vztah mezi císařem a templáři se zhoršil v okamžiku, kdy rytíři templu odmítli předat řádu německých rytířů hrad v Athlitu. Templáři si též byli vědomi faktu, že by Fridrich mohl významně zasáhnout do dění na Východě a také chtěli mít svůj podíl na územním zisku. Vyřešili problém velmi důmyslně: aby se nedopustili porušení papežova nařízení následovali císaře s jednodenním zpožděním. Vztahy mezi císařem a templáři se zhoršily. Fridrich II. si uvědomoval, že v této situaci má pramalou naději něčeho dosáhnout vojenskou silou a rozhodl se jít diplomatickou cestou. Císařovo rozhodnutí vyjednávat s al-Kamilem se nakonec ukázalo jako správná volba, jelikož ani sultánovi se nechtělo střetnout s křesťany. Jeho síly byly zaměstnávány obléháním Damašku. Pro urychlení jednání se Fridrich v listopadu roku 1228 rozhodl k demonstraci své síly a svého odhodlání. Se svou armádou se vydal na jih k Jaffě. Až do Arsúfu se johanité a templáři drželi den cesty od císařských vojsk. Zde Fridrich II. předal velení do rukou svým generálům, čímž umožnil rytířským řádům, aby se připojily ke křížové výpravě. Ke střetu s nepřítelem však nedošlo.

Diplomatická jednání probíhající mezi Fridrichem II. a al-Kamilem byla završena v únoru roku 1229, kdy bylo dojednáno desetileté příměří. Součástí dohody bylo navrácení Jeruzaléma, Betléma, Nazaretu a západní Galileje do rukou křesťanů na deset let. Ačkoli bylo z historického hlediska dosaženo velkého úspěchu, začaly se na obou stranách ozývat hlasy obviňující císaře a sultána ze zrady. Když Fridrich II. uzavíral smlouvu s al-Kamilem, byl stále pod papežskou kletbou. Nebyl tudíž oficiálním vůdcem křížové výpravy a nedostal od Franků svolení k uzavření příměří. Rytířské řády měly k uzavřené smlouvě ještě jednu výhradu. Zakazovala řádům zdokonalovat opevnění jejich nejdůležitějších hradů. Branami Svatého města projel Fridrich II. 17.3.1229 a i přes zákaz Gerolda z Lausanne vykonávat ve městě církevní obřady, se v bazilice

Svatého hrobu nechal korunovat jeruzalémským králem. Po krátké návštěvě Jeruzaléma se císař vrátil do Akkonu, kde templáři společně s patriarchou Geroldem plánovali zaútočit na Jeruzalém a následně na Damašek. I když později od svých záměrů upustili, Fridrich se o jejich záměrech doslechl a byl jimi velmi popuzen. Obvinil patriarchu a templáře, hlavně velmistra Pierra de Montaigu, ze zrady. Nepřátelství mezi císařem a templáři nabývalo na velikosti.

Podle Filipa z Novary bylo císařovým záměrem unést několik franských baronů a velmistra Pierra de Montaigu, postavit je před samozvaný soud a posléze popravit. Štaufský pohled na svět nám přináší kronikář ze St. Albans, Matouš Pařížský. Podle zpráv, jenž se donesly císaři, hodlaly rytířské řády zavraždit Fridricha II. během návštěvy Jeruzaléma. Ještě před odjezdem se císař marně pokusil dobýt templářský dům v Akkonu. Když papežská vojska napadla Sicílii, byl císař donucen se vrátit zpět do Evropy. Ze Svaté země odjíždí 1.5.1229, kdy po něm lidé házejí hnůj. Ve Svaté zemi dokázal mnohem více než křižáci za posledních čtyřicet let.⁶⁰ V Sicílii zabral Fridrich majetek templářů, jimiž pohrdal, a johanitů. I když císař pobýval v Evropě, o dění na Východě neztratil zájem. Roku 1231 se marně pokoušel obsadit Akkon. V té době se ve Svaté zemi zdržoval jeho zástupce Richard Filangieri s císařskou armádou. Velmistr templářů Armand de Périgord se roku 1232 marně pokoušel usmířit Filangierima a poškozené franské barony.

Ačkoli templáři s příměřím, jenž uzavřel Fridrich II., nesouhlasili, využili daný čas ke konsolidaci svých sil a upevnění svého postavení. Členové řádu se v Evropě zabývali jednak náborem nových členů a také rozšiřováním svého majetku, což vyvolalo novou vlnu kritiky řádu. Vojenské operace na Východě měly převážně lokální charakter. Řád se zabýval hlavně ochranou poutníků a obchodováním s Evropou. Uzavíraná příměří poskytla Frankům dostatek času k doplnění vojenských stavů, vnitřní roztržky se však uklidnit nepodařilo. Příkladem je tažení Jindřicha II., hraběte z Baru na Egypt, podporované templáři a johanity. I přes varování ostatních křesťanských vůdců Jindřich ve svých záměrech pokračoval a v Gaze byla jeho armáda takřka rozdracena. Nejednotnost Franků sehraje v budoucnu hlavní úlohu při jejich porážce ve Svaté zemi. Theobald I. Navarrský dorazil do Svaté země 1.9. 1239 s cílem znovu získat Jeruzalém, jenž muslimové dobyli po skončení příměří. V této době byla muslimská politická situace velmi nejasná, jelikož mezi sebou soupeřili o titul dědicové al-Kamila. Templáři dojednali roku 1240 smlouvu s ajjúbovským sultánem Damašku, jímž se řád zavazoval pomoci sultánovi v boji proti

⁶⁰ FRALEOVÁ, B., *Templáři*. Praha: Argo, 2009, str. 97.

sultánovi Káhiry. Oplátkou templáři získali hrady Beaufort a Safed, což posílilo opěrné body křesťanů v Zámorí. Mezi rytířskými řády vždy panovala rivalita a není se tedy čemu divit, že johanité záviděli templářům jejich úspěch. Když se roku 1241 ve Svaté zemi objevil švagr Fridricha II, Richard z Cornwallu, johanité se s ním spojili a společně uzavřeli dohodu s káhirským sultánem. Součástí dohody bylo jednak propuštění franských zajatců a také vrácení Jeruzaléma Frankům. Rivalita mezi templáři a johanity přerostla v nepříjemný konflikt roku 1242, kdy templáři po šest měsíců obléhali ústředí johanitského řádu. Příčinou zhoršení vztahů byl templářský útok na Hebron a Nabalus, se kterým johanité nesouhlasili.

9.2 Bitva u La Forbie

Na situaci v Zámorí měly velký vliv vojenské výpady mongolského vůdce Čingischána. Při rozšiřování svého území vyhnal z vlasti choréznké Turky. Toho využil káhirský sultán as-Sálih Ajjúb, který Turky najal, aby posílili jeho armádu. Templáři se s Mongoly setkali roku 1241 při obraně Uher. Sultánova armáda oblehla 11.7.1244 Jeruzalém, jenž padl 23.8. téhož roku. V marném pokusu zastavit vojsko káhirského sultána, spojili se Frankové s damašským sultánem. Dokonce i johanité a templáři odložili své spory. K bitvě došlo 17. 10.1244 u La Forbie, kde byli Frankové a damašští vojáci na hlavu poraženi. Velmistr templářů Armand de Périgord padl do zajetí. Nyní bylo třeba najít viníka strašlivé porážky. Podle Fridricha II. mohl za celou situaci řád templářských rytířů, který místo Egypta podporoval Damašek. As-Sálih Ajjúb pokračoval v rozšiřování svého území. Roku 1245 padl Damašek a o dva roky později se zmocnil hradů v Tiberiadu, na hoře Tábor, v Belvoirua a Aškelonu.

Porážka u La Forbie předznamenala definitivní porážku Franků ve Svaté zemi. Poslední osobou, jenž mohla změnit sled událostí, byl Ludvík IX., jenž přijal výzvu papeže Inocence IV. na ekumenickém koncilu roku 1245 v Lyonu.

10. Sedmá a osmá křížová výprava

Při plánování nové výpravy využil francouzský král finančních a vojenských znalostí templářů. Ludvíkova cesta začala 25.8.1248, kdy z přístavu Aigue-Mortes vyplula flotila směřující k Egyptu. Král byl doprovázen templářským preceptorem Francie Renaudem z Vichiers, královým osobním přítelem. Po krátké zastávce na Kypru, kde se k flotile přidal nově zvolený templářský velmistr Guillaume de Sonnac s několika svými rytíři, pokračovala flotila v cestě k egyptskému městu Damietta. Pokus egyptského sultána dojednat s Franky příměří přes templářského velmistra ztroskotal, jelikož bylo proti královi přesvědčení s muslimy vyjednávat. Do Damietty, jenž byla mezitím evakuovaná, dorazila flotila 5.6.1249 a Ludvík následujícího dne město bez obtíží dobyl. Teď se křižáci museli rozhodnout, jaký bude jejich další krok. Vilém ze Sonnacu králi radil, aby vedl svou armádu na Alexandrii, odkud mohli křižáci podnikat další výpravy. Francouzský král měl však v úmyslu dobýt samotnou Káhiru. Egyptský sultán as-Sálih Ajjúb umírá 23.11.1249, což značně posílí křižácké odhodlání. Na konci listopadu již křižácká armáda pochodovala směrem na Káhiru. Po strastiplné cestě se křižáci v prosinci přiblížili k Mansúře, od níž je dělila pouze ramena Nilu. Přebrodit řeku se Frankům povedlo až 8.2.1250, kdy se jako první na druhý břeh dostali templáři, vévoda Robert z Artois a hrabě William Longspee s částí křižácké armády. Navzdory rozkazu svého bratra Ludvíka vyčkat příchodu zbytku armády, se Robert rozhodl zaútočit na nedaleké muslimské ležení. Muslimové překvapeni nečekaným útokem se stáhli za hradby města. Během útoku zemřel islámský generál Fachruddín. Když Robert uviděl, jak snadno dosáhl vítězství, rozhodl se nepřítel pronásledovat do Mansúry. Templáři s útokem nesouhlasili, ale jejich hrdost je přiměla vévodu následovat. Mamlúcký generál Bajbars nařídil svým vojákům, aby křižáky uzavřeli v úzkých ulicích města, kde je pak snadno pobili. Robert z Artois zemřel, když se snažil dostat do bezpečí. O tři dny později, kdy se přes řeku přebrodiv i zbytek křižáků, zaútočili muslimové znovu. Frankům se i přes značné ztráty podařilo muslimy zahnat zpět za hradby města. Při útoku zemřel templářský velmistr Guillaume de Sonnac .

Ludvíkův plán oblehnout město a nechat ho vyhladovět nevyšel. Francouzský král se pokusil vyjednávat. Na ústup, při kterém byla část armády pobita a část spolu s Ludvíkem padla

do zajetí, se křižáci vydali 5.4.1250. Životy zajatců byly vyměněny za Damiettu a půl miliónu livrů. Po zjištění, že požadovanou částku nedají dohromady, požádal králův zástupce Joinvill templáře neúspěšně o půjčení 30000.- livrů. Proto se rozhodl přistoupit na návrh templářského maršála Reginalda z Vichiers získat finanční obnos silou. Nakonec Reginald přikázal otevřít trezor. Za svou oddanost králi byl Reginald z Vichiers zvolen novým templářským velmistrem. Po svém zvolení se Reginald pokusil uzavřít spojenectví s Damaškem, což krále rozzuřilo a tak donutil velmistra k veřejné omluvě. Smrt královy matky Blanky Kastilské přiměla Ludvíka v dubnu 1254 k návratu do vlasti. Krátce po zvolení Thomase Bérarda, jenž se stal roku 1256 velmistrem templu, vypukla v Akře mezi benátskými a janovskými obchodníky tzv. válka svatého Saby, jenž skončila roku 1260. Novou hrozbou pro křesťany se v druhé polovině 13. století stali Mongolové, jejichž hordy pustošily Svatou zemi. Mongolská hrozba přiměla rytířské řády k uzavření dočasného příměří a zabývat se obranou Svaté země. Na západ byly posílány dopisy s žádostmi o pomoc. Zkáza šířená Mongoly byla zastavena 3.9.1260 u Ajn Džálútu, ležící jižně od Nazaretu. Porazit mongolské hordy se však nepodařilo Frankům, ale mamlúckému sultánovi Kutuzovi a jeho vojsku. Kutuzovi nepřineslo vítězství příliš slávy, jelikož byl o měsíc později zavražděn a na jeho místo nastoupil Bajbars Limassol I. Během své vlády rozšířil mamlúcké území a dosáhl významných vítězství. Po jeho smrti Hülegü-chána roku 1265 zbavil zemi zbytku mongolů a o rok později se zmocnil templářského hradu Safed. Obránci hradu zvolili raději smrt než se zřeknout křesťanské víry. K dalším územním ztrátám došlo roku 1268, kdy byli templáři nuceni opustit své državy v Arménii a 18.5. byla dobytá Antiochie.

10.1 Mamlúkové

Na Západ přicházely nové a nové žádosti o posílání peněz a posil, které měly být použity pro zastavení mamlúků. Francouzský král Ludvík IX. se 1.7.1270 vydal znovu do Svaté země. Na cestě se zastavil v Kartágu, kde se nakazil úplavicí a 27.8. zemřel. Zhruba ve stejné době se na Východ vypravil také Jakub I. Aragonský, ale počasí přinutilo Jakuba a část flotily k návratu. Další osobou, jenž se pokusila zastavit Bajbarovy síly byl anglický princ Edward, jenž přistál v Akře 9.5.1271. Edwardovým záměrem bylo sjednotit křesťanské síly, uzavřít spojenectví

s Mongoly a společně mamlúky porazit. Jeho plány však ztroskotaly a princ byl nucen zvolit diplomatickou cestu. V dubnu 1272 uzavřel s Bajbarsem desetileté příměří a v září téhož roku se vrátil do Anglie. Templářský velmistr Thomas Bérard zemřel 25.5.1273. Postavení křižáků ve Svaté zemi bylo víc než kritické. Mezi sebou soupeřili jak světští vládcové, tak rytířské řády, jež měly ochraňovat Svatou zemi. K odstranění těchto sporů svolal papež Řehoř X. koncil do Lyonu, jenž se konal v květnu 1274. Hlavní roli při jednáních sehrál řád templářských rytířů. Na koncilu vystoupil Jakub I. s žádostí o vyslání nové výpravy, ale jeho návrh se neseťkal s přílišným nadšením a to ani u templářů, kteří se rozhodli podporovat politiku Karla z Anjou. Ten v této době vyjednával s Marií Antiochijskou. Lze předpokládat, že templáři nechtěli jednání nijak ohrozit. Po smrti mamlúckého sultána Bajbarse se vlády ujal Kalavun, jehož záměrem bylo dokončit tažení svého předchůdce. V letech 1277 až 1282 byli templáři zataženi do občanské války v Tripolském hrabství, což nepřispělo ke zvýšení reputace a důvěryhodnosti řádu.

11. Pád Akkonu a poslední roky tempářů

Záměry mamlúckého sultána Kalavuna mohly být ještě ohroženy pokud by Mongolové, jež roku 1281 zahájili novou vlnu útoků, spojili své síly s Franky. Tomu musel Kalavun předejít a proto roku 1282 sjednal s velmistrem templu Guillaumem de Beaujeu nové desetileté příměří. Tak získal sultán dostatek času pro vypořádání se s mongolským nebezpečím. Nakonec se však jeho pozornost, před vypršením příměří, znovu stočila k Frankům. Kalavunova vojska dobyla v dubnu 1285 Latakii a v květnu se zmocnily pevnosti johanitů al-Marqab. Roku 1289 obdržel templářský velmistr Guillaume de Beaujeu od emíra al-Fachrí, jenž byl templářským zvědem, zprávu, že mamlúci mají v plánu zaútočit na Tripolis. Velmistr, jehož Tripolští považovali za nedůvěryhodného, město dvakrát varoval. Ani jedno z varování nebylo bráno na zřetel a Kalavun se v dubnu města zmocnil. V listopadu 1290 Kalavun umírá a jeho nástupcem se stává jeho syn al-Ašraf. Mamlúcká armáda oblehla Akkru 5.4.1291. Frankové vedeni templářským velmistrem podnikli 15.4. noční útok na muslimský tábor, museli se však stáhnout po té, co se templáři zamotali do lan u muslimských stanů. Tvrdé boje probíhaly 15.5. u brány sv. Antonína, kde se ještě templářům a johanitům podařilo mamlúky zastavit. Za hradby města se muslimové dostali o 3 dny později v místě zvaném „Prokletá brana“. Boje se přesunuly do ulic města. Při vedení protiútoků byl smrtelně raněn Guillaume de Beaujeu a v bojích padl také maršál johanitů Matěj z Clermontu. Několik hodin boje stačilo, aby se mamlúkové zmocnili města.

Jediní, kdo zatím odolávali, byli templáři ve svém hradě, jenž se nacházel na jihozápadě města. Kdo mohl, snažil se zatím dostat v přístavu na loď směřující na Kypr. Al-Ašraf nabídl 25.5. templářskému maršálu Petrovi ze Sevrey, jenž velel hradu, volný odchod všem na Kypr. Když se však mamlúkové dostali do hradu, začali s vražděním. Templářům se je podařilo zahnat zpět za bránu hradu, ale nyní již neměli jinou možnost, než bojovat až do samotného konce. Templářský hrad dobyli muslimové o tři dny později a pobili všechny obránce. Dočasně se templáři přemístili na Sidon. Zde byl novým velmistrem řádu zvolen Thibaud Gaudin, jenž odplul z Akkonu s templářskou pokladnicí a relikviemi řádu. Mamlúcká vojska se však nezadržitelně blížila i k Sidonu a tak se templáři stáhli na Mořský hrad. Posily, jenž měly pomoci bránit hrad, měl přivést z Kypru velmistr řádu. Místo očekávaných posil obdrželi obránci jen zprávu, ve které

byli nabádání k rychlému opuštění Svaté země. V noci 14. 7. opustily zbytky templářů Sidon. Stejný měsíc byla dobyta Haifa, jenž padla třicátého. Templářské posádky se nyní nacházely jen v Athlitu a Tartouse, ale nezbývalo i jim nic jiného, než se stáhnout. Evakuace se uskutečnila ve dnech 3. a 14.8.. Templář z Tyru situaci okomentoval takto: „Tentokrát bylo vše ztraceno, protože křesťané již v Sýrii neměli ani píď země.“⁶¹ Nové ústředí templářského řádu vzniklo v přístavním městě Limassol na Kypru. I když řád prodal ostrov zpět Richardovi Lví srdce, ponechal si na ostrově značný majetek. Velmistr Thibaud Gaudin zemřel 18.4.1292 nebo 1293. Posledním velmistrem templářského řádu se stal Jacques de Molay, jenž do řádu vstoupil roku 1265. Obnovit přítomnost Franků ve Svaté zemi bylo jedním z hlavních cílů nového velmistra. Záměry Jacqua de Molay se shodovaly se záměry papeže Mikuláše IV., jenž vyzýval panovníky evropských zemích k nové křesťanské výpravě. Jacques de Molay podnikl v letech 1294-1295 cestu do Evropy s cílem setkat se s panovníky Anglie, Francie, Aragonu a Neapole a také s papežem a získat podporu pro svůj řád. Velmistřova mise byla úspěšná. Do Říma dorazil velmistr v prosinci roku 1294 a byl svědkem abdikace papeže Celestýna V. Novým papežem se stal jeden z kardinálů, jenž přijal jméno Bonifác VIII. Nově zvolený papež vydal bulu, ve které templářům přiznal stejné výsady a výjimky, kterých se řádu dostávalo ve Svaté zemi. Papežovo rozhodnutí velmistra potěšilo, ale kyperský král Jindřich II. byl přesvědčen o tom, že by templáři měli spadat pod jeho pravomoc. Jacques de Molay udržoval písemný kontakt se všemi panovníky západní Evropy. Neapolský král Karel II. řád zprostil placení daně z vývozu potravin z jihoitalských přístavů. Anglický král Edward I. řádu dovolil vyvážet finanční prostředky z londýnského templu na Kypr. Také velmistřovi slíbil, že dohodne-li se s Francouzy a Skoty, se kterými byl ve válce, podnikne křížovou výpravu. Od roku 1300 podnikali templáři řadu útoků směřujících na egyptské a syrské pobřeží, jenž mělo za cíl připravit půdu pro návrat Franků do Svaté země. V listopadu přepravili templáři šestset rytířů na Ruad, kde měli rytíři čekat na příchod spojené armády Mongolů a Arménů. Společně pak měli zaútočit na Tortosu, ale k tomu však nedošlo. Spojenecká armáda nepřicházela a templáři se tudíž rozhodli vrátit na Kypr. V únoru 1301 dorazilo k Tortose vojsko Mongolů a Arménů, ale franské spojence již nenašlo. Roku 1302 přišli templáři při mamlúckém útoku o poslední državu v Zámorí, o ostrov Ruad. O 4 roky později se templáři účastnili převratu na Kypru, kdy Jindřicha II. sesadil jeho bratr Almarich z Tyru.

⁶¹ *Ibid.*, str. 198.

11.1 Útok proti řádu

Řád templářských rytířů se nyní nacházel v nepříjemné situaci. Naděje, že by se řád vrátil do Svaté země byla mizivá a templáři tak nemohli vykonávat svou hlavní činnost, tj. ochranu poutníků. Bylo nutné přesvědčit Západ, že i nadále řád pokračuje v boji s nevěřícími. Po ztrátě Palestiny se znovu začaly objevovat hlasy, jenž obviňovaly templáře z chamtivosti, sodomie či zneužívání výsad udělených papežem. Po smrti papeže Benedikta IX, nastoupil v listopadu 1305 na papežský stolec Francouz Bertrand de Got, jenž přijal jméno Klement V. S nástupem nového papeže znovu ožil návrh na sloučení rytířských řádů, s nímž poprvé přišel Ludvík IX roku 1248. Klement požádal v dopisech velmistra templářů Jacquese de Molay a velmistra johanitů Foulques de Villaret, aby napsali svá stanoviska ke sloučení rytířských řádů. Velmistr templářů byl rozhodně proti spojení řádů a roku 1306 poslal papeži dopis, ve kterém ho informoval, že po bedlivém zkoumání dospěl k názoru, že by tento krok nedoporučoval. Roku 1306 došlo ještě k jedné, pro nás, důležité události. V Paříži vypukla vzpoura proti králi Filipovi IV., jenž vyhlásil, že se Francie vrací k plnohodnotné měně a trvale ztrojnásobil ceny. K tomuto kroku dovedlo krále finanční zadlužení, do kterého zemi dostal svými ambicemi a válečným dluhem, jenž vznikl válkou s Anglií.

Druhý dopis, jenž Jacques de Molay papeži napsal také roku 1306, obsahoval velmistřův názor na uskutečnění křížové výpravy. V dějinách probíhaly dva druhy křížových výprav: „passagium generale“, kterých se mohl účastnit kdokoli a „passagium particulare“, kdy omezený počet profesionálních vojáků útočil na konkrétní místo. Podle templářského velmistra, měla v současné situaci šanci na úspěch jedině „passagium generale“. Po přečtení dopisů se Klement V. rozhodl, že svolá velmistry templářů a johanitů na audienci do Poitiers a celou záležitost s nimi projedná osobně. Na Západě se Jacques de Molay objevuje koncem roku 1306 či počátkem roku 1307. Velmistr johanitů Foulques de Villaret byl zaměstnáván johanitským tažením na Rhodu a do Poitiers se mohl dostavit až koncem léta. Papež využil Fulkovy nepřítomnosti a projednal s velmistrem templářů závažná obvinění vznesená proti řádu bývalými členy templářského řádu Esquina de Floyran, spolupřevora z Montfauconu, Bernarda Peleta, převora z Mas-d'Agénais a Gérarda de Bisol, rytíře z Gisorsu. Aby mohl být templářský řád očištěn, požádal Jacques de

Molay, jenž obvinění popíral, papeže, aby toto obvinění pečlivě prošetřil. O obviněních templářského řádu se Klement V. dověděl od francouzského krále Filipa IV., usilujícího o zahájení soudního procesu. V dopise z 24.8.1307 papež Filipa informuje, že ačkoli obviněním vzneseným proti řádu nevěří, pod vlivem okolností se rozhodl v nejbližší době „nikoli bez velkého zármutku, znepokojení a neklidu v srdci“, ⁶² zahájit vyšetřování *super statu Templi*.

11.2 Templáři za panování Filipa IV. Sličného

Jedním z hlavních strůjců procesu s templáři byl francouzský král Filip IV. Sličný, vnuk krále Ludvíka IX., Při korunovaci roku 1285 byl pomazán legendárním svatým olejem kapetovské dynastie. Člověk lstivý, prohnáný, chladnokrevný, jenž dokázal manipulovat s lidmi, ale také inteligentní a ctižádostivý. V Evropě byl znám jako „nejkřesťanštější král Francie“. Byl přesvědčen o tom, že král Francie obdržel autoritu přímo od Boha a je svým způsobem polobůh. Za jeho panování Francie získala nová území a stala se evropskou velmocí, ale také se finančně zadlužila. Z finančních problémů měly království dostat nově zavedené daně, jako daň z prodeje, uvalení daně na Lombardany a Židy a také na církve, čímž se dostal do sporu s papežem Bonifácem VIII. Do budoucna si chtěl Filip zajistit podporu církve a po smrti papeže Benedikta XI. zasáhl do papežské volby. Za podporu, jenž poskytl arcibiskupovi Bertrandu de Gote z Bordeaux požadoval, aby papež namísto Říma sídlil v jihofrancouzském Avignonu. Proč Filip IV. usiloval o zahájení vyšetřování templářského řádu a později o jeho zrušení? Templářský řád disponoval značnou mocí a také majetkem, což znepokojovalo řadu panovníků a církevních hodnostářů. Kdyby se Filipovi podařilo získat bohatství templářů, mohl by Francii dostat z dluhů. Nesmíme však přehlédnout ještě jeden důvod. Raimond Lull, jenž žil léta na královském dvoře, ve své knize *Liber de fine* (Kniha o konci), prosazuje sjednocení všech rytířských řádů. Zpráva z roku 1308 je důkazem, že tato myšlenka Filipa zaujala. Malcolm Barber uvádí, že po smrti manželky Filip žádá papeže o sjednocení všech rytířských řádů s tím, že se vzdá svého království a ujme se vedení nového útvaru, jenž by se jmenoval „Řád jeruzalémského rytířstva“. Jelikož by toto postavení bylo dědičné, zajistil by Filip pro kapetevskou dynastii posílení moci jak nad ostatními evropskými panovníky tak nad církví.

⁶² *Ibid.*, str. 72.

12. Proces s Templáři

K zahájení vyšetřování templářského řádu potřeboval Klement V. několik měsíců. Dřívejší zahájení vyšetřování nedovolovala složitost procedur papežské kurie, papež také musel jmenovat členy vyšetřovací komise a v neposlední řadě jej sužovaly zdravotní problémy. Z těchto důvodů požádal francouzského krále, aby zatím nepodnikal žádné další kroky. Filip měl však jiné plány a nařídil advokátům královské rady, aby urychleně zpracovali sebrané důkazy proti templářům do propracované obžaloby. Dopisy rozeslané Filipem 14.9.1307 všem policejním úředníkům ve Francii, obsahovaly rozkaz tajně se připravit na zatčení všech francouzských templářů. Zatýkání se uskutečnilo za rozbřesku v pátek 13.10.1307 na základě obvinění vznesených proti řádu, od zapření Boha, Krista, plivání na kříž, mravnostní prohřešky, uctívání bafometa (zlatá vousatá hlava), po velezradu či sexuální zvrácenost. Nemáme žádné záznamy o tom, že by se byť i jediný templář zatčení bránil. Aby si francouzský král zajistil podporu pařížského lidu, byl téhož dne čten v královských zahradách manifest, obviňující řád z kacířských činů. Filipovo počínání bylo pro ostatní panovníky Evropy velkým překvapením, a Klementa V. rozhořčilo. Francouzský král se hájil tím, že celou akci připravil na žádost francouzského generálního inkvizitora, dominikánského mnicha Guillaumea z Imberta. Nejsou k dispozici žádné důkazy, které by potvrzovaly Filipova slova. V dopise z 27.10. papež Filipovi připomíná, že templáři spadají jen a pouze pod papežskou pravomoc a král svým činem překročil všechny hranice. Papež však v té době nevěděl, že o pouhé dva dny dříve, tedy 25.10., se velmistr templářů Jacques de Molay doznal ke zločinům, z nichž byl řád obviňován před shromážděním členů pařížské univerzity. V okamžiku, kdy se samotný velmistr přiznal ke všem bodům obvinění, začali se ke spáchaným činům přiznávat i další členové řádu. Obvyklou vyšetřovací metodou používanou ve středověku bylo mučení, jenž jako metodu výslechu schválil Inocenc III.. Metody, jenž byly při mučení často používány, bylo natahování na skřípec, strapadlo, nebo se mučenému natřela chodidla tukem a potom se mu nohy umístily do blízkosti ohně. Předpisy nařizovaly, že mučení musí být ukončeno dříve, než by mučený začal krváčet, nebo než by mu praskl některý z údů. Docházelo však i k případům, kdy vyšetřovatelé situaci špatně odhadli. Ve spisech se uvádí, že do ledna 1308 při výsleších u pařížského soudu, ze sto třiceti osmi templářů, vydrželi mučení pouze čtyři templáři.

Podobné výsledky byly zaznamenány po celé Francii. Tyto záznamy nám tedy dokazují, že při výsleších byli vyšetřovatelé téměř stoprocentně úspěšní.

V nastalé situaci nebylo v silách papeže Klementa V. zastavit Filipovo vyšetřování. Nezbyvalo mu nic jiného, než se pokusit převzít iniciativu. Proto vydal 22.11.1307 bulu „*Pastoralis praeeminentiae*“, která přikazovala všem křesťanským panovníkům zatknout všechny templáře v Evropě. Většina evropských monarchů nepostupovala proti templářům tak tvrdě jako Filip IV. a řada z nich, jako například Edward II., se celou záležitostí snažilo co nejvíce zdržovat a prodlužovat. V jednotlivých evropských zemích byly vyšetřovateli používány různé vyšetřovací metody a tudíž i rozsah přiznání se lišil. Papežská komise vyslechla 24.8.1308 Jacqua de Molay a další představitele řádu, ale tentokrát se žádný z templářů k obviněním nepřiznal. Všichni svorně tvrdili, že královští vyšetřovatelé si jejich dřívější doznání vynutili mučením. V budoucnu Jacques de Molay ještě několikrát změnil svou výpověď a nakonec odmítl řád hájit. Plán na rychlý proces, jehož strůjci byli Filip a jeho rádce de Nogaret, byl tímto zmařen. V únoru následujícího roku pozastavil Klement V. vyšetřování řádu, což značně rozčílilo francouzského krále. Od juristů z pařížské univerzity požadoval, aby našli způsob, jak papežovo rozhodnutí obejít. V dopise z 25.3. juristé královi sdělovali, že právní hledisko mu neposkytuje moc možností. Proto se Filip IV. uchýlil ke své oblíbené taktice a v květnu svolal zasedání generálních stavů s cílem získat na svou stranu veřejné mínění. V Poitiers probíhalo od 28.6. až do 2.7.1308 zasedání kardinálské komise, která vyslechla 72 templářů. Výpovědi jednotlivých svědků přiměly papeže Klementa V., jenž komisi předsedal, aby zahájil dvojí vyšetřování řádu. Papež udělil 10.7. v domě kardinála Petra z La Chapelle kajícím templářům rozhřešení. Na konsistoři, uspořádané 12.8.1308, byla zveřejněna papežská bula *Faciens misericordiam*, která vyzývala k uspořádání nového ekumenického koncilu do dvou let, na kterém měl být, mimo jiné, projednán problém templářů. Bula obsahuje také seznam 88 bodů žaloby proti jednotlivým členům řádu a 127 bodů proti řádu samotnému.

Papežská komise, složená z 8 komisařů, zahájila svou činnost 8.8.1309. Komise předvolala všechny francouzské templáře a svědky, aby před komisí učinili výpověď. V Paříži proběhlo 12.11. první zasedání komise, ale nedostavil se nikdo, aby řád obhajoval. Komise znovu zasedala 3.2.1310 a od tohoto data přicházely před komisy každý týden desítky a desítky templářů, kteří

chtěli svědčit ve prospěch obhajoby. Nakonec ve prospěch řádu chtělo svědčit 597 řádových bratrů. Bylo však jen málo těch, kteří chtěli řád obhajovat. Někteří měli obavu z mučení, další se odvolávali na to, že nemají potřebné znalosti, jiní byli toho názoru, že by měl rozhodnout velmistr. Komise vyzvala 28.3.1310 skupinu, aby jmenovala své mluvčí. Skupina templářů proti tomuto rozhodnutí nejdříve protestovala, jelikož bez souhlasu velmistra nikoho jmenovat nesměli. Po zprávě, že Jacques de Molay nemá v úmyslu řád obhajovat, jmenovali dva zástupce. Oba byli kněží řádu, Pierre de Bologne a Renaud de Provins, ve dnech 31.3. a 7.4. prohlásili, že obvinění vznesená proti řádu jsou falešná a vylhaná. Plány francouzského krále mohly být znovu zmařeny. Díky tak početné obhajobě sílila podpora řádu. Na provinční církevní radě, zasedající 11.5., vznesl arcibiskup ze Sens žalobu proti třem členům řádu, kteří odvolali svá dřívější doznání. V očích církevního práva to byli recidivisti, kteří se vrátili ke kacířskému smýšlení. Takto obviněným templářům bylo přislíbeno, že přiznají-li vinu řádu, budou osvobozeni. Jelikož tak žádný neučinil, bylo příštího dne na příkaz arcibiskupa de Marigny, upáleno 54 templářů. V příštích několika týdnech bylo upáleno 120 templářů. Pierre de Bologne, jeden ze zástupců řádu, zmizel beze stopy. Druhý zástupce, Renaud de Provins, byl zbaven funkce kněze řádu a až do konce života byl izolován. Taktika zastrasování byla nanejvýš úspěšná, jelikož při posledním zasedání komise 3.11.1310, bylo ochotno řád obhajovat pouze několik málo templářů. Papežská komise ukončila své vyšetřování 5.6.1311 s verdiktem, že i když vina řádu nebyla jednoznačně prokázána, k porušení pravidel pravé víry došlo a je třeba je potrestat.

12.1 Koncil ve Vienne

Zasedání koncilu ve Vienne začalo 16.10.1311. Měly být projednány tyto body: problém templářského řádu, nová křížová výprava a reforma církve. Na koncil se dostavilo sedm bratrů, jenž chtěli řád obhajovat. Většina církevních představitelů chtěla templářům dovolit na koncilu promluvit. Papež Klement V. ve snaze záležitost ukončit co nejrychleji a definitivně (francouzský král začínal být netrpělivý) nařídil zmíněných sedm templářů uvěznit. Papež, jenž doufal, že koncil vynese rozsudek, byl zklamán. Francouzský král dospěl k závěru, že si rozhodnutí koncilu ohlídá sám a do Vienny dorazil s vojenskou posádkou 20.3.1312. O 2 dny později svolal papež

tajnou konsistoř, na které Klement předložil kardinálům a prelátům bulu *Vox in excelso*. Řád templářských rytířů byl touto bulou oficiálně zrušen. Templáři sice nebyli shledáni vinnými, během vyšetřování byl řád natolik zkompromitován, že papež neviděl jinou možnost, než jej zrušit. Bula *Ad providam* vydaná 2.5.1312 převáděla majetek řádu na johanity. Dne 6.5.1312 vydal papež další bulu *Considerantes*, jenž dovolovala oblastním radám rozhodnout o osudu jednotlivých členů Řádu templářů. Pouze osud vůdců zůstával v jeho pravomoci. Téhož dne koncil ve Vienne skončil.

Aby mohla být templářská záležitost uzavřena, museli být odsouzeni Jacques de Molay a další tři přední členové řádu. V Paříži se 18.3.1314 konal koncil, jenž měl o jejich osudu rozhodnout. Jacques de Molay, Geoffroi de Charney, preceptor z Normandie, Hugues de Pairaud, řádový vyslanec ve Francii a Geoffroi de Gonneville, preceptor Akvitánie a Poitou byli odsouzeni k doživotnímu žaláři. V okamžiku, kdy se koncil rozhodl své zasedání ukončit, začal Jacques de Molay a později i Geoffroi de Charney popírat vinu řádu. Svými výroky se oba dva stali zatvrzelými kacíři a jediným možným trestem byla smrt upálením. Ještě téhož večera byli odvedeni na ostrov Ile-des-Javiaux ležící na Seině, kde byli zaživa upáleni.

13. Ostatní duchovní rytířské řády

Ve středověku vznikalo kromě řádu templářských rytířů mnoho jiných duchovních rytířských řádů. Tyto byly zakládány za různými účely, jako byla například ochrana poutních cest či péče o nemocné poutníky. V prvních letech své existence se zapojovaly do vojenských operací jen nepatrně, ale časem se hlavním úkolem těchto řeholních organizací stala ochrana Evropy nebo Svaté země před nevěřícími. K nejznámějším duchovním rytířským řádům patří: Řád templářů, Řád maltézských rytířů, Řád německých rytířů, Řád calatravských rytířů, Řád alcantarských rytířů. Na následujících stranách se pokusím v kostce nastínit vývoj Řádu maltézských rytířů a Řádu německých rytířů a zjistit, jak se přizpůsobily situaci po roce 1291.

13.1 Řád maltézských rytířů

Řád maltézských rytířů⁶³ byl znám i pod názvy Špitální bratři sv. Jana Křtitele Jeruzalémského, Hospitalité sv. Jana v Jeruzalémě, Řád rytířů v Rhodu, Suverénní vojenský řád rytířů na Maltě, Rytíři hospitalité sv. Jana v Jeruzalémě. Dnes zní úřední název Suverénní vojenský hospitalní řád sv. Jana v Jeruzalémě, na Rhodu a na Maltě. V Jeruzalémském království bylo v 11. století benediktinským mnichem Gerardem Tenque založeno špitální bratrstvo, považované za předchůdce řádu. Na rozdíl od templářů, jenž byli založeni k ochraně poutníků ve Svaté zemi, bylo primárním úkolem bratrstva pečovat o zraněné, nemocné a chudé ve špitále sv. Jana Slitovníka v Jeruzalémě. Tento špitál byl postaven z finanční podpory italských kupců z Amalfi. Rozmach řádu nastal po skončení první křížové výpravy, kdy řád začal nabývat majetku a stavět špitály, jak v jižní Evropě, při pobřeží Středozemního moře, tak ve Francii a Itálii. Roku 1113 vydal papež Paschalis II. bulu „*Pie Postulatio Voluntatis*“, čímž se bratrstvo stalo oficiálním církevním řádem. Ve svých počátcích se řídilo benediktinskou řeholí, a až později přešli od kanovníků Božího hrobu řeholí sv. Augustina. Papež Inocenc II. vydal roku 1137 bulu, jenž hospitalitům umožňovala stavět hřbitovy, kostely, nebo vesnice na opuštěných pozemcích, získané pro veřejné využití. Téhož roku byla schválena řehole řádu. Roku 1154 byla vydána řada privilegií, jenž řád vyjmul z pravomoci patriarchy jeruzalémského a ostatních biskupů a

⁶³ WARTENBERG-WALDSTEIN, B.: Řád johanitů ve středověku: *Kulturní dějiny řádu*. Praha: Academia. 2008. 473 s. ISBN 978-80-200-1381-1.

arcibiskupů. Po zvolení velmistra Raymonda de Puy se řád začíná zapojovat do vojenských operací. Je možné, že se Raymond rozhodl pozměnit povahu řádu po vzoru templářského řádu. Ale i přes občasnou spolupráci obou řádů, panovala po většinu času mezi johanity a templáři značná rivalita a nesnášenlivost. Členové maltézského řádu nosili bílý kříž na červené, černé či šedé tunice. Podoba kříže se změnila v 16. století na osmihrotý (maltézský kříž). Když Frankové přišli roku 1291 o Akkon, přesídlil johanitský řád, stejně jako templáři, na Kypr. Stejně jako templáři i johanité se museli vypořádat se ztrátou Svaté země a najít způsob, jak nadále plnit své poslání. Na rozdíl od templářů však johanité podnikli krok, chránící je v budoucnu před světskou mocí. O 18 let později se řád usadil na byzantském Rhodu, kde založil suverénní stát v čele s velmistrem. Zde se mohli johanité nerušeně věnovat péči o chudé a nemocné. Řád také vybudoval silnou námořní flotilu, jenž hlídala Středomoří před osmanskými Turky. Když papež roku 1312 zrušil templářský řád, převedl většinu jejich majetku na johanity. V 16. století řád silně zasáhla hospodářská krize. Přichází o velkou část komend v Evropě a mnoho bratří konvertuje k protestantismu, nebo řád opouští. Z ostrova Rhodos jsou johanité vyhnáni osmanským sultánem Sulejmanem I. Roku 1530 johanité získávají Maltu, kde mají sídlo až do roku 1798, kdy ostrov obsadil Napoleon. Johanité na několik desetiletí naleznou útočiště v Rusku, přichází však o většinu svých evropských majetků.

13.2 Řád německých rytířů

Řád německých rytířů byl znám také pod názvy Německý řád, Bratři německého řádu Panny Marie Jeruzalémské. Jako špitální bratrstvo byl v Akkonu roku 1190 založen Řád německých rytířů⁶⁴. Počátky řádu však nalezneme v letech 1118 – 1127 ve špitále pro Němce, v pozdějších letech nazývaný špitál Panny Marie. O počátcích řádu nemáme mnoho informací. Papež Inocenc III. vydal 19.2.1199 listinu, jenž stanovovala, že v charitativní činnosti se bude řád řídit řeholí špitálníků a bratři-rytíři budou podléhat řeholi templářů. Řád se od templářů a johanitů odlišoval tím, že jeho členové byli výhradně Němci a německé bylo tudíž i církevní vedení. Oděvem se řád inspiroval u templářů, jeho členové nosili také bílý plášť, ale rudý kříž byl nahrazen křížem černým. Významnou roli sehrál Řád německých rytířů při tažení Fridricha II. do

⁶⁴ BOGDAN, H.: Řád německých rytířů. Praha. Gramond. 2009. 256 s. ISBN 978-80-7407063-1.

Svaté země v letech 1228 – 1229. I přesto, že papež Honorius III. zrovnoprávnil 9.1.1221 řád s templáři a johanity, nepodařilo se Řádu německých rytířů ve Svaté zemi prosadit se a dosáhnout takových úspěchů jako templářům či johanitům. Nové pole působnosti si řád našel v Evropě. Od roku 1211 působil v Transylvánii (Sedmihradsko), kde bojoval, na žádost maďarského krále Ondřeje II., proti Kumánským křesťanům. Když se Řád německých rytířů pokusil získat svěcené území pod svou kontrolu, neměl Ondřej II. jinou možnost, než jej vyhnat roku 1225 vojenskou silou .

Díky Zlaté bule riminské, vydané římskoněmeckým císařem Fridrichem II. v březnu roku 1226, korespondující s papežskou bulou Řehoře IX. „*Pietati proximum*“ z roku 1234 a smlouvou mazovského vévody Konráda, si mohl řád ponechat polská území, jenž vybojuje nad pohany. Ztráta Zamořských držav neznamena pro řád takovou katastrofu, jako pro templáře či johanity. Řád německých rytířů hrál ve Svaté zemi pouze nepatrnou úlohu. Po pádu Akkonu se sídlo velmistra přemístilo do Benátek a později do Malborku v Polsku. Řádu se podařilo na dlouho podmanit, jak pobaltské země, tak i řadu dalších východobaltských států. U Grunwaldu dne 15.7.1410 utrpěl řád porážku od polsko-litevských vojsk - na jejichž straně se zúčastnil boje i Jan Žižka z Trocnova. V historii je uváděná jako bitva u Tannenbergu a v budoucnu se ukáže jako osudná. Roku 1525 přijal poslední velmistr řádu Albrecht Braniborský luteránskou reformaci a přeměnil řádové území v pruské vévodství pod svrchovaností Polska.

Závěr

Řád templářských rytířů vznikl v důsledku první křížové výpravy. Převládajícím způsobem života mnoha řádů, také u templářů, je společný život v klášteře či konventu, při němž se řeholníci společně modlí (především tzv. liturgie hodin), stolují a pracují. Původní myšlenkou řádu byla ochrana a doprovod na poutnických cestách do Svaté země, ale postupem času převzal i obecné vojenské úkoly související s ochranou Svaté země a zejména později, ve středověku, i Evropy před nevěřícími. V průběhu své téměř dvousetleté existence řád zaznamenal řadu vojenských úspěchů, ale také, jak to bývá, i řadu neúspěchů. Rytíři řádu procházeli velmi náročným vojenským výcvikem, což z nich dělalo obávané bojovníky a jejich pověst byla známá jak v Evropě, tak i v Zámorí. Zemřít v boji s nepřáteli Krista znamenalo pro příslušníky rytířských řádů získat věčné spasení a odpuštění všech hříchů. Na rozdíl od svých světských protějšků byli mnohem disciplinovanějšími armádami. Z hlediska vojenské strategie byla tato vojska k dispozici stále a nemusela být pracně a časově náročně sbírána feudály v okamžiku jejich potřeby. S narůstajícími úkoly vyvolávali potřebu trvale zajištěných příjmů, takže docházelo k rozvoji řemesel a jiné odborné činnosti, jak pro potřebu řádu, ale i veřejnosti.

Templáři nebyli známí jen jako vynikající bojovníci, ale také jako spolehliví bankéři. Byli to právě oni, kdo vytvořili první funkční a komplexní systém bankovníctví. V templářských řádových domech ukládali králové, aristokraté, obchodníci či poutníci, jednak svůj movitý majetek, ale i důležité listiny, jako smlouvy či závěti. Jak se rozšiřoval majetek templářského řádu, rozšiřoval se i vliv jeho působnosti. Kromě poutních tras začal řád střežit i trasy obchodní, čímž se stalo obchodování na delší vzdálenost bezpečnější. To vedlo k rozvoji a růstu velkých regionálních trhů, což mělo za následek podporování obchodních aktivit. Templáři byli první, kteří začali používat směnky. Členové řádu pobývajících v Zámorí přicházeli do styku s kulturou orientálního světa a tak se některé tyto prvky dostaly do Evropy. Nelze opomenout také činnost řádu ve stavebních projektech (př. kostely a pevnosti). Jak rostla prestiž a majetek řádu, začaly se objevovat hlasy, jenž řád kritizovaly a obviňovaly z hamižnosti, pýchy a dalších mravnostních prohřešků. Papež

Inocenc II. vydal roku 1138 bulu, kterou podřídil řád přímo papežskému stolci. Tento krok poskytl templářům na řadu desetiletí ochranu před světskou mocí.

Po ztrátě Svaté země musel řád najít způsob, jak nadále plnit své poslání, což se mu však nepodařilo, na rozdíl od řádu johanitů či řádu německých rytířů. V říjnu roku 1307 byli všichni příslušníci řádu na příkaz Filipa IV. Sličného zatčeni a obžalováni ze zapírání Boha, Krista, plivání na kříž, mravnostních prohřešků či sexuální zvrácenosti. Téměř dvoustletá historie řádu končí rokem 1312, kdy byl zrušen papežskou bulou *Vox in excelso*. Na otázku čím se templáři provinili, a kdo z nich se provinil, asi nikdy nebudeme umět s jistotou odpovědět. Jedinou jistotu, kterou můžeme mít je, že v řadách templářů se objevovali též lidé se zápornými lidskými vlastnostmi, které se vyskytují i u ostatních lidí.

Summary

Dějiny templářů

The History of The Knight Tempers

Jakub Hromas

Historical consequence of the Crusades was the emergence of military orders, as of the Knights Templar and Hospitaller. The original idea of religious military orders has been particularly care for the sick and poor pilgrims, and the protection and assistance to pilgrims travelling to the Holy Land. In the first years of its existence they become involved in military operations only slightly. Over time, one of their main tasks was to protect the Holy Land and, later in medieval, Europe before the unbelievers. The Order of the Knights Templar was founded by French knight Huguens de Payns and eight other knights probably 1119, although sometimes the year of 1120 is mentioned. His task was to ensure the safety of Christian pilgrims who travelled through the Holy Land and to protect the emerging Christian states against enemies overseas. Patron of the order was abbot of the Cistercian monastery at Clairvaux St. Bernard who developed the first rule for the newly established order, containing 72 articles, recognized by the pope in 1129. It stipulated purity, poverty and the fight against the unbelievers, but also charity care. Pope Eugene III granted to the order the privilege of wearing the red cross on a white coat.

Members of the order were divided into: the noble knights, priests and brothers serving. The order was headed by Grandmaster. The order, besides protecting the pilgrims and fighting against the unbelievers, also discusses the commercial activities. The Templars created the first functional and comprehensive system of banking. Network of their fortresses provided to guard the pilgrimage, and trade routes. Terraced houses were also used as a depository. After the fall of Acre in 1291 the order moved to Cyprus, then to France, where it

had vast estates and became a financial superpower. The order, now subject to the pope, freed from all taxes, caused resentment and jealousy of King Philip IV of France. In October 1307 were all members of the order arrested from Philip's command. Testimony against the order was enforced by torture on the Templars. The process against the order lasted until 1311, and verdict on the order should had been announced at the council of Vienne (16.10.1311). But participants of the council did not find the allegations against the order true. Nearly two hundred years of history of the order ends by the year 1312, when was abolished by papal bull Vox in excelso.

Seznam použité literatury

Pramenná literatura:

- MORAVOVÁ, M. – ZAVADIL, P.: Dobyť Lisabonu a reconquista Portugalska. *Vyprávění křížáka*. Argo. 2007. 176 s. ISBN 978-80-7203-8.

Sekundární literatura:

- BERRY, S.: Templářské dědictví. Domino, 2006. 472 s. ISBN 80-7303-307-0.
- BOGDAN, H.: Řád německých rytířů. Praha: Gramond, 2009. 256 s. ISBN 978-80-7407-063-1.
- BRIDGE, A.: Křížové výpravy. Praha: Academia, 1995, 228. ISBN 80-200-0512-9.
- BROOKE, CH.: Evropa středověku v letech 962 – 1154. Vyšehrad, 2006. 480 s. ISBN 80-7021-831-2.
- ČERNÝ, V.: Templáři, křížáci a kacíři ve starých francouzských kronikách. Praha: Academia, 2009. 420 s. ISBN 978-80-200-1705-5.
- DEMURGER, A.: Die Templer. Aufstieg und Untergang 1120 – 1314. C.H.Beck. 1991. 345 s. ISBN 3-406-52367-6.
- HINDLEY, G.: Saladin a počátky džihádu. Praha: Baronet, 2009. 256 s. ISBN 978-80-7834-203-1.
- FRALEOVÁ, B.: Templáři. Praha: Argo. 2009. 173 s. ISBN 978-80-257-0173-7.
- HROCHOVÁ, V.: Křížové výpravy ve světle soudobých kronik. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1982. 288 s.
- KHOURY, R.: Poslední templář. Domino, 2006. 401 s. ISBN 80-7303-297-X
- KOLÁČEK, Y. L.: Křížové výpravy do Svaté země. *History revue*, roč. 7, 2008, str. 53.
- MARKIS, G. – VONES, L.: Die Geschichte des Gristentums. Mittelalter. SW-Abb. 2007. kard 5,6.
- MALCOLM, B.: Noví rytíři. Dějiny templářského řádu. Praha: Argo, 2006. 433 s. ISBN 80-7203-764-1.
- MALCOLM, B.: Proces s templáři. Argo, 2008. 396 s. ISBN 978-80-257-0018-1.
- MERVYN, S.: Dějiny templářského řádu. *První duchovně rytířský řád v zrcadle času*. Praha: Půdorys, 2004. 226 s. ISBN 80-86018-24-5.
- MUNDY, H., J.: Evropa vrcholného středověku 1150 – 1300. Vyšehrad, 2008. 448 s. ISBN 978-80-7021-927-0.

- NICHOLSON, H.: *The Knights Templar: A New History*. Sutton Publishing, 2004. 256 p. ISBN-13 978-0750938396.
- READ, P., P.: *Templáři*. Praha: BB art, 2001. 334 s. ISBN 80-7257-406-X.
- RUNCIMAN, S.: *A history of the Crusades Vol. I: The First Crusade and the Foundations of the Kingdom of Jerusalem*, Cambridge University Press, 1987. 394 p. ISBN 052134770X.
- SEAN, M.: *Templáři. Vzestup, moc pád a mystéria templářských rytířů*. Praha: Grada. 2009. 125 s. ISBN 978-80-247-3191-9.
- UPTON-WARD, J.: *Rule of the Templars: The French Text of the Rule of the Order of the Knights Templar*. Boydell Press, 2008. 200 p. ISBN-13 978-0851157016.
- WARTENBERG-WALDSTEIN, B.: *Řád johanitů ve středověku. Kulturní dějiny řádu*. Praha: Academia, 2008. 473 s. ISBN 978-80-200-1381-1.
- WASSERMAN, J.: *Templáři a Asasínové. Neběští bojovníci*. BB art, 2004. 315 s. ISBN 80-7341-150-4.
- WHYTE, J.: *Chrámová hora. Domino*, 2007. 480 s. ISBN 978-80-7330-342-2
- BUBEN, M. M.: *Encyklopedie řádů a kongregací českých zemí I. Díl. Řády rytířské a křižovníci*. Libri, 2002. 215 s. ISBN 80-7277-085-3.

Elektronické zdroje:

- Gerechter Krieg In *Wikipedia : the free encyclopedia* [online]. St. Petersburg (Florida) : Wikipedia Foundation, 8. Apr. 2005 , 23. März. 2010 [cit. 2010-04-06]. Dostupné z WWW: <http://de.wikipedia.org/wiki/Gerechter_Krieg>.

Přílohy

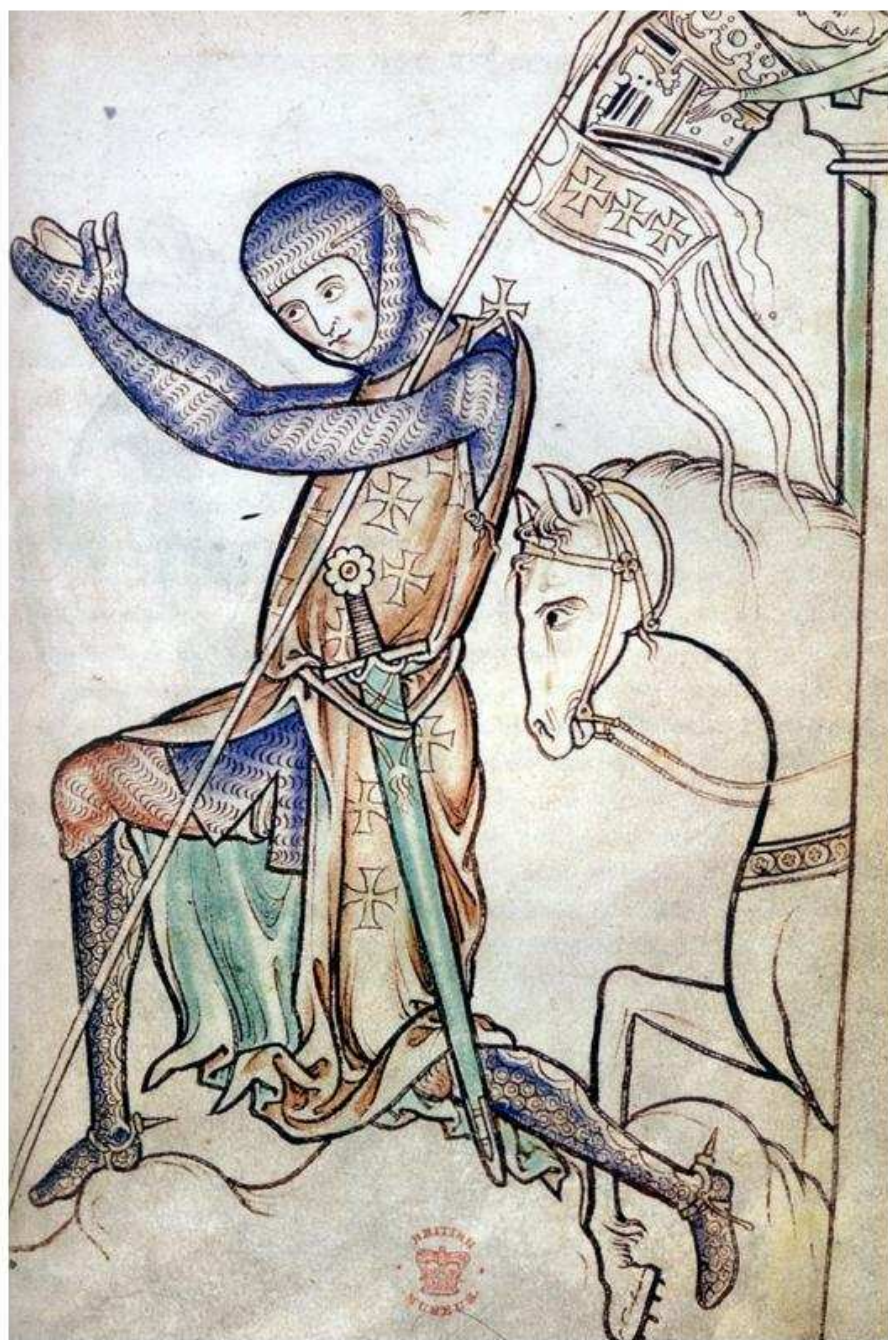
Templářská pečeť

Pečeť templářů

Poslední templářský velmistr Jacques de Molay

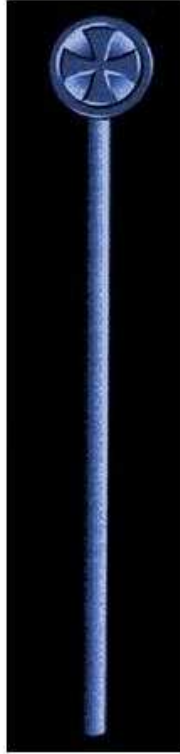
Rytíř v kroužkové zbroji

Mongolský válečník na koni

Saladin

Hül abakus

Gonfanon

